

Tariefstelling van gemeentelijke sportaccommodaties en de invloed van de bezuinigingen

Onderzoeks- en adviesrapport

Gerard Tijmons

HBO sport en bewegen

Hogeschool Inholland

Colofon

Tariefstelling van gemeentelijke sportaccommodaties en de invloed van de bezuinigingen

Definitieve versie

4 juni 2012

Gerard Tijmons
Mulderstraat 48
2134LN Hoofddorp
Studentnummer: 448949
gtijmons@yahoo.com

In opdracht van

Vereniging Sport en Gemeenten
Bezoekadres:
Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag

Hogeschool InHolland
Opleiding Sport en Bewegen
Bijdorplan 15
2015 CE Haarlem

Vormgeving

www.marcelhildering.nl

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

Samenvatting

De tariefstelling van gemeentelijke sportaccommodaties is een onderwerp dat veel gemeenten bezig houdt. Dit blijkt ook zeker uit de respons van 29,4% op een totaal van 415 gemeenten in Nederland.

Centraal in het onderzoek staat de vraag: Hoe gaan gemeenten om met de tariefstelling voor sportaccommodaties als gevolg van de bezuinigingen?

Om een antwoord te kunnen geven op deze vraag is het eerst nodig om te kijken wat de huidige situatie en de voornemens zijn. Op hoofdlijnen zijn er vier tariefstelsels te onderscheiden: Een historisch gegroeid tarief, een kostprijs dekkend tarief, een tarief gebaseerd op de gebruikersmogelijkheden en functionaliteit van de accommodatie en een regionaal afgestemd tarief (Vereniging Nederlandse Gemeenten, 2003). Er is gebleken dat bij 77,5% van de gemeenten in meer- of mindere mate sprake is van een historisch gegroeid tarief. Veel gemeenten geven aan wel bezig te zijn of te willen gaan met het herzien van het tarief- en/of subsidiestelsel, maar liefst 42,6%. De exacte invulling van deze herziening loopt uiteen, maar herhaaldelijk worden het werken naar een meer kostendekkend tarief, het harmoniseren van tarieven, meer afstemming op tarieven in de regio en het korten of afschaffen van subsidies.

In bijna de helft van de gevallen (49%) waar sprake is van een herziening van het tarief- en/of subsidiestelsel is de herziening een direct gevolg van de bezuinigingen. Naast de herziening van het tarief- en/of subsidiestelsel is het natuurlijk de vraag wat dit gaat betekenen voor de hoogte van de tarieven. Daarom is er gevraagd of er, in de periode 2010-2015, sprake is (geweest) van een aanzienlijke wijziging in de tarieven, een wijziging buiten de gebruikelijke indexering. In 38,8% van de gevallen blijkt sprake te zijn van een aanzienlijke verhoging, met name voor binnen- en buitensport. De zwembaden worden in ongeveer de helft van de gevallen ontzien. Door de vraagstelling is ook gevraagd naar een verwachting. Sommige gemeenten konden deze al uitspreken, sommige

gemeenten konden niet inschatten hoe dit tot aan 2015 zal verlopen. Aangenomen kan worden dat de daadwerkelijke percentages dus hoger zullen liggen. Op basis van deze antwoorden kan niet anders dan geconcludeerd worden dat de bezuinigingstaakstelling vanuit de rijksoverheid zeker van invloed is op tariefstelling van gemeentelijke sportaccommodaties.

Naast het gegeven dat veel gemeenten aan de slag zijn of willen gaan met de tariefstelling komt uit de enquête naar voren dat veel gemeenten niet precies weten hoe ze hier concreet mee aan de slag kunnen. Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) vindt het belangrijk om hierin een handreiking te bieden. Op basis van de gegeven antwoorden kan geconcludeerd worden dat een historisch gegroeid tarief de 'normale' situatie is. Om andere opties aan het licht te brengen zijn gemeenten benaderd die (deels) een ander tariefstelsel hanteren dan een historisch gegroeid. Met 14 gemeenten zijn gesprekken in interviewvorm gehouden om te inventariseren wat de ervaringen met het stelsel zijn, om zo positieve- en knelpunten te kunnen benoemen. Per stelsel is dit benoemd. Elk stelsel heeft haar eigen kenmerken. Er is niet eenduidig te benoemen wat het beste stelsel is. Dit hangt geheel af van het eigen sportbeleid van een gemeente. De beste optie is daarom ook een stelsel dat aansluit op de wensen van de gemeente.

In hoofdlijnen lijken er twee richtingen te onderscheiden die een gemeente op wil met de sportverenigingen. Een meer zelfstandige richting, waarbij de verenigingen meer zelfstandigheid krijgen, bijvoorbeeld met betrekking tot onderhoud, en een meer afhankelijke richting, waarbij de gemeente er bewust voor kiest om veel zaken bij zichzelf te houden in plaats van bij de verenigingen neer te leggen. De richting kan een bewuste keus zijn die aansluit op de wensen van de gemeente. Op basis hiervan kan bepaald worden welk stelsel wenselijk is.

Wat wenselijk is, hangt ook af van de politieke samenstelling van de gemeenteraad. Er blijken expliciete verschil-

len te bestaan tussen meer linkse of rechtse gemeenten of gemeenten met een samenstelling van voornamelijk lokale partijen. De meeste verschillen zitten in het huidige gehanteerde tariefstelsel en de voornemens met betrekking tot wijzigingen, maar algemeen zit het onderscheid met name in de gehanteerde verschillen in tarief met betrekking tot doelgroepen. Het is belangrijk om hier rekening mee te houden bij de bepaling van het tariefstelsel.

Op basis van al deze punten kan besloten worden wat te doen met de tariefstelling. Verhogen van tarieven is een veelgenoemde optie, maar mogelijk zijn er andere middelen om meer inkomsten te genereren, bijvoorbeeld het werken met een beheerder of het creëren van een betere bezetting. Een van de punten die genoemd wordt als motivatie waarom de tariefstelling tot op heden nog niet veranderd is, is de angst die aangegeven wordt dat de verenigingen verhogingen niet aan kunnen en leden zullen verliezen of zelfs op zullen houden te bestaan. Deze angst lijkt, zo blijkt uit de interviews, ongegrond. Er zijn geen gevallen bekend waarbij dit expliciet aan de orde is geweest. Wel moet rekening gehouden worden met de achtergrond van de tarieven (zijn die momenteel nog erg laag of zijn die al relatief hoog als gekeken wordt naar buurgemeenten) en de wijze van invoering, waarbij aangegeven wordt dat een gefaseerde invoer van verhogingen sowieso wenselijk is. Het is daarbij raadzaam om in gedachten te houden dat verenigingen te maken hebben met een terugloop van leden en daarmee ook minder vrijwilligers om in te zetten, wat zal zorgen voor extra kosten.

De tariefstelling van gemeentelijke sportaccommodaties is een complex verhaal waar zeker tijd in gaat zitten. Het is belangrijk om dit goed te doen zodat niet binnen afzienbare tijd de gemeente tegen dezelfde problematiek aanloopt. Hou hier rekening mee in de planning.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	8 - 9	Bijlagen:
1.1 Aanleiding onderzoek	8	I: Literatuurstudie
1.2 Opdrachtgever	8	II: Enquête resultaten totaal
1.3 Doelstellingen	8	III: Enquête resultaten naar politieke samenstelling – overwegend links
1.4 leeswijzer	9	IV: Enquête resultaten naar politieke samenstelling – overwegend rechts
2. Samenvatting literatuuronderzoek	11 - 13	V: Enquête resultaten naar politieke samenstelling – overwegend lokaal
3. Methodiek	14	VI: Enquête resultaten sportgemeenten
4. Resultaten enquête	15 - 21	VII: Vragenlijst interviews gemeenten
4.1 Gehanteerde tariefstelsels	16	VIII: Vragenlijst interviews beheerders
4.2 Voornemens met betrekking tot tarieven	17	IX: Uitwerking betrouwbaarheidsvraag
4.3 Tariefdifferentiaties	20	X: Uitwerking politieke samenstelling
4.4 Relatie tarieven ten opzichte van subsidie	21	XI: Geraadpleegde personen interviews
5. Aanvullende interviews gemeenten	22 - 24	
5.1 Aanleiding	22	
5.2 Dekkingspercentage kostprijs	22	
5.3 Gebruikersmogelijkheden en functionaliteit accommodaties	23	
5.4 Regionale afstemming	24	
5.5 WOZ-waarde	24	
6. Samenstelling tarieven	25	
7. Consequenties tariefwijzigingen	26	
8. Beheerderorganisaties	27 - 28	
8.1 Tariefbepaling	28	
8.2 Omgaan met bezuinigingen	28	
8.3 Meerwaarde beheerdersorganisaties	28	
8.4 Commerciële aanbieders	28	
9. Twee richtingen: Zelfstandig of afhankelijk	29 - 32	
9.1 Richting 1: Zelfstandig	29	
9.2 Richting 2: Afhankelijk	31	
9.3 Verwachtingen	32	
10. Politieke samenstelling	33 - 35	
10.1 Methodiek	33	
10.2 Opvallende resultaten	34	
11. Sportgemeenten	36 - 37	
12. Conclusie en adviezen	38	
12.1 Conclusie	38	
12.2 Adviezen	39	
13. Discussie	40	
Bronnenlijst	41	

1 Inleiding

1.1 AANLEIDING

Alle gemeenten in Nederland hebben te maken met bezuinigingen als gevolg van de economische crisis. Dit houdt concreet in dat gemeenten minder geld te besteden hebben en dus minder geld middelen in kunnen zetten voor de ontwikkeling en uitvoering van het gemeentelijk beleid. Ook het sportbeleid ontkomt hier in veel gevallen niet aan. Vereniging Sport en Gemeenten ontving veel signalen vanuit gemeenten om de tariefstelling van de gemeentelijke sportaccommodaties te veranderen en tarieven te verhogen.

Alleen was er tot op heden nog geen nulmeting naar de tariefstelling; waarop zijn de tarieven gebaseerd? Welke stelsels zijn er te onderscheiden, worden in welke mate en op welke wijze toegepast? En in welke mate zijn de bezuinigingen hierop van invloed?

Vereniging Sport en Gemeenten wil graag een advies geven aan haar leden over de tariefstelling van gemeentelijke sportaccommodaties in relatie tot de bezuinigingsopdracht, zodat gemeenten hiermee op de lokale situatie in kunnen spelen.

Het onderzoek is in opdracht- en onder begeleiding van Vereniging Sport en Gemeenten uitgevoerd en is een afstudeeronderzoek van de opleiding Sport en Bewegen van Hogeschool InHolland te Haarlem.

1.2 OPDRACHTGEVER

Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) adviseert haar leden, gemeenten en bedrijven gerelateerd aan het sportbelevingsveld, op het gebied van lokaal sportbeleid in brede zin van het woord. VSG organiseert kennisdagen en netwerkmogelijkheden binnen deze branche en fungeert als initiator van sportbeleid vanuit de Rijksoverheid.

1.3 DOELSTELLING

Het onderzoek moet een adviesrapport opleveren waar gemeenten zelf verder aan de slag kunnen met betrekking tot de tariefstelling van gemeentelijke sportaccommodaties. Daarnaast dient het onderzoek als inventarisatie naar de actuele situatie van de tariefstelling voor gemeentelijke sportaccommodaties in Nederland. Centraal staat de onderzoeksvraag:

Hoe gaan gemeenten om met de tariefstelling voor sportaccommodaties als gevolg van de bezuinigingen?

Om tot een beantwoording van de hoofdvraag te komen staan de diverse deelvragen centraal. De deelvragen die vooraf in de literatuurstudie naar voren kwamen zijn:

- Welke differentiatie in tarieven is waar te nemen?
Bijvoorbeeld andere tarieven voor commerciële aanbieders, onderwijsinstellingen, op specifieke tijdstippen (piek/dal tarief), speciale doelgroepen, binnen- en buitensport.
- Wat wordt gezien als gemeentelijke sportaccommodatie?
- Wat wordt bedoeld met de bezuinigingen?
- Welke relatie hebben de tarieven tot subsidie?

In het kwalitatieve onderzoek, dat door middel van enquêtes en interviews uitgevoerd is, wordt ingegaan op de volgende deelvragen:

- Hoe zitten de tarieven in elkaar en welke invloed hebben gemeenten hierop?
Hierbij wordt ook gekeken naar de invulling van het beheer. Dit kan intern geregeld zijn, maar ook extern.
- Bestaan er verschillen in de toekomstige ontwikkeling van de tarieven voor binnensport en buitensport?
- Zijn er verschillen te benoemen met sportgemeenten ten opzichte van andere gemeenten?
- Zijn er verschillen te merken in tariefstelling met betrekking tot de politieke samenstelling van de gemeenteraad?
- Wat zijn de voorgenomen tariefswijzigingen vanuit de gemeenten?
- Wat is de samenstelling van de huidige tarieven

(bijvoorbeeld een compleet, inclusief tarief of wordt er voor verhuur van veld en accommodatie aparte tarieven gehanteerd?)

- Welke consequenties worden verwacht van toekomstige tariefswijzigingen voor gemeenten?
- Welke tarievenstelsels en uitgangspunten worden gehanteerd en is hierin een ontwikkeling waar te nemen?

Onder uitgangspunten wordt gedacht aan bijvoorbeeld sportontwikkelingsmodellen.

1.4 LEESWIJZER

Het onderzoek dat uitgevoerd is, is tweeledig. Allereerst dient het als inventarisatie van de huidige stand van de tariefstelling. Daarnaast om te kunnen adviseren aan gemeenten die hier actief mee aan de slag willen. Het rapport bestaat daardoor ook uit twee delen. Allereerst is het een onderzoeksrapport, dat de resultaten van de enquête Tariefstelling Gemeentelijke Sportaccommodaties, die uitgezet is in maart 2012, weergeeft. Daarnaast is het een adviesrapport, bedoeld voor gemeenten die actief aan de slag gaan of zijn met de tariefstelling van gemeentelijke sportaccommodaties.

In hoofdstuk 2 staat een beknopte samenvatting van het literatuuronderzoek. Het complete onderzoek ik te vinden in bijlage I achterin dit rapport.

Hoofdstuk 3 beschrijft de methode van onderzoek.

De hoofdstukken 4 tot en met 7 beschrijven de resultaten van de enquête en interviews.

In hoofdstuk 4 worden de voornaamste resultaten van de enquête weergegeven. Hoofdstuk 5 beschrijft de aanleiding en de resultaten van de interviews die gehouden zijn met diverse gemeenten in Nederland. Hoofdstuk 6 beschrijft de samenstelling van de huidige tarieven en hoofdstuk 7 legt zich toe op de ondervonden consequenties van doorgevoerde tariefwijzigingen. Deze hoofdstukken moeten niet alleen gezien worden als onderzoeksresultaten maar ook als advies. Ze beschrijven de ervaringen van gemeenten die een bepaald tariefstelsel al hanteren en geven de ondervonden voor- en nadelen weer.

In hoofdstuk 8 staat een uitwerking van de gesprekken met 4 beheerdersorganisaties die in het kader van het onderzoek gevoerd zijn. Zij geven hierin hun kijk op het vraagstuk. Het is bedoeld om een perspectief weer te geven van organisaties die in hun dagelijks werk heel direct met sportaccommodaties te maken hebben.

Hoofdstuk 9 bevat een verdeling in 2 richtingen. Deze verdeling lijkt onbewust aanwezig te zijn en wordt kort geschetst. Het kan gemeenten helpen te bepalen welke richting uit te gaan met de tariefstelling.

Hoofdstuk 10 en 11 staan in het teken van vergelijking. In hoofdstuk 10 worden de resultaten naar politieke samenstelling besproken. Hoofdstuk 11 vergelijkt sportgemeenten met overige gemeenten. In beide hoofdstukken komen de opvallende resultaten aan het licht.

Hoofdstuk 12 bevat de conclusie van het onderzoek en adviezen over verdere bepaling van de tariefstelling.

Tenslotte staat het onderzoek in hoofdstuk 13 ter discussie.

2 Samenvatting literatuurstudie

Hieronder volgt een samenvatting van de literatuurstudie die in het kader van dit onderzoek gedaan is. De volledige literatuurstudie is te vinden in bijlage I achterin dit rapport.

Sportbeleid is in Nederland inmiddels ingeburgerd. Elke gemeente heeft wel in meer of mindere mate een beleid geformuleerd met betrekking tot sport. De historische sportachtergrond van Nederland, waarin het verenigingsleven van oudsher een belangrijke rol speelt, is hier een van de pijlers van. Bij sportbeleid wordt vaak onderscheid gemaakt tussen twee soorten: Sportbeleid en accommodatiebeleid (Vereniging Sport en Gemeenten, 2010).

Bij het sportbeleid moet gedacht worden aan sport als verdienstelijk goed. Dit houdt in dat de directe resultaten van sport niet per definitie direct zichtbaar zijn. Bijvoorbeeld het stimuleren van sportdeelname door het laagdrempelig houden van toegang door een laag huurtarief van een sportveld door de gemeente. Of het bevorderen van onderlinge contacten in een wijk door middel van sportstimuleringsprojecten.

Bij het accommodatiebeleid moet gedacht worden aan alles omtrent de facilitering van de sport, voornamelijk in de locatie. Dit is een heel breed onderwerp. Gemeenten kunnen immers zelf bepalen welk deel van het geld ze aan sport uitgeven. Gymzalen, (gemeentelijke) zwembaden, voetbalvelden en sporthallen vallen hier bijvoorbeeld onder. Dit zijn accommodaties die in vrijwel elke gemeente in meer of mindere mate aanwezig zijn. Maar ook minder voorkomende sportfaciliteiten kunnen in bezit zijn van gemeenten. Denk bijvoorbeeld aan meer sport-specifieke accommodaties, zoals een ijsbaan, een wielervedbaan, een jeu de boules complex of een stadion. Het antwoord op welke accommodaties aanwezig zijn ligt in de lokale vraag van de inwoners.

Geen gemeente is hetzelfde en dit zien we ook terug in het sportbeleid. Een gemeente staat vrij in de invulling

hiervan, waardoor ingespeeld kan worden op de lokale situatie. De rijksoverheid kan wel richting geven.

Deze autonome positie van gemeenten leidt vaak tot grote onderlinge verschillen in het sportbeleid. Een onderzoek van het Mulierinstituut naar de harmonisatie van de tarieven van 4 grote gemeenten in Brabant illustreert dit verschil. Bij slechts 4 gemeenten blijken al veel onderlinge verschillen te zijn, laat staan in heel Nederland (Hoekman, Romijn, & Rutten, maart 2011).

VSG heeft verschillende strategische modellen benoemd die als grondslag kunnen dienen voor het gemeentelijk sportbeleid. Deze zijn progressief in elkaars verlengde opgesteld. Dit houdt in dat het van een eenvoudig model, wat eigenlijk alleen de basis weergeeft, over gaat in telkens completere modellen. Van de eenvoudige basis naar een totaal model (Vereniging Sport en Gemeenten, 2010).

Allereerst maken de modellen onderscheid tussen passief en actief beleid. In het geval van passief beleid faciliteert de overheid door middel van het verzorgen van de aanwezigheid van accommodaties. Dit is eigenlijk de minimale basis die gehanteerd wordt. Bij een actief beleid is er naast de facilitering ook sprake van een meer uitgebreide sportondersteuning, bijvoorbeeld op organisatorisch vlak.

Vervolgens is er het sociale ontwikkelingsmodel. Hierbij wordt sport ook ingezet als middel. Er worden twee hoofdrichtingen onderscheiden: Sport als middel voor gezondheidsbevordering en sport als middel voor maatschappelijke betrokkenheid.

Aansluitend is er ook nog het economische ontwikkelingsmodel. Sport wordt hierbij ingezet als economisch stimulerend middel. Hierin worden 3 richtingen onderscheiden: Sport voor citymarketing, sport als katalysator voor innovatie en sport ter bevordering van de werkgelegenheid.

Tot slot is er het integrale model. Dit is een samenvoeging van alle bovengenoemde modellen.

Afbeelding 2.1: Het integrale model

Bron: Nederland Sportland (Vereniging Sport en Gemeenten, 2010)

Het sportbeleid dat gehanteerd wordt hangt nauw samen met het sportbudget. In veel gemeenten staat dit onder druk door de bezuinigingen. Zo krijgen gemeenten minder geld voor het gemeentefonds vanuit het rijk (Ministerie van Economische Zaken, 20 september 2011). Ondanks het feit dat de rijksoverheid niet bezuinigt op sport, betekent dit niet automatisch dat ook de gemeente dit niet doet. Gekeken moet worden naar de lokale situatie en in welke mate die toereikend is. Het is makkelijk te benoemen om bezuinigingen op sport door te voeren. Sport lijkt op het eerste oog misschien een meer secundair aandachtsgebied, naast werk, zorg en woningbouw. Daarnaast zijn de accommodatiekosten in veel gemeenten vaak erg hoog, zowel voor de bouw van nieuwe accommodaties als het onderhoud en exploitatie van bestaande. Maar de sportaccommodaties zijn noodzakelijk voor de sportbeoefening. Daarnaast zijn ze van maatschappelijk belang, denk bijvoorbeeld aan gymlessen waarin kinderen zich motorisch ontwikkelen op school en zwemlessen. Het zwemveilig maken van kinderen kan gezien worden als primaire verantwoordelijkheid van de lokale overheid (SportKnowhowXL, 2012). Wat de daadwerkelijke expliciete meerwaarde van een sportaccommodatie voor een gemeente is, verschilt. Het hangt samen met de lokale vraag en het overige lokale aanbod. Er is dus geen eenduidige waarde te benoemen voor een zwembad in een gemeente. Tegelijkertijd zijn accommodaties een complex vraagstuk voor een gemeente. Een accommodatie wordt vaak voor een lange tijd geplaatst of ingezet, terwijl de

ontwikkelingen op de sportmarkt niet stil staan en de vraag van de sporter verandert. Naast de vraag van de sporter verandert ook de demografische samenstelling van de bevolking. Er tal van gemeenten die momenteel de consequenties ervaren van vergrijzing, ontgroening en krimp, terwijl er accommodaties zijn die soms enkele tientallen jaren geleden geplaatst zijn.

Naast een complex accommodatievraagstuk levert dit ook een ingewikkeld tariefvraagstuk op. Het is door de diversiteit aan accommodaties lastig om een eenduidige grondslag te hanteren voor de tarieven. Op hoofdlijnen zijn er vier verschillende tariefgrondslagen te onderscheiden die gehanteerd worden (Vereniging Nederlandse Gemeenten, 2003):

- Historische ontwikkeling. Het tarief is historisch gegroeid in de loop der jaren en betreft veelal een sociaal, laag tarief.
- Dekkingspercentage kostprijs. Het tarief betreft een bepaald deel van de werkelijke kosten van de accommodatie voor de gemeente.
- Gebruikersmogelijkheden en functionaliteit. De mogelijkheden en gebruiksintensiteit, op basis van objectieve criteria, bepalen de hoogte van het tarief.
- Regionale afstemming. Er wordt gekeken naar de tarieven van de buurgemeenten en hierop wordt bepaald wat het lokale tarief is, zodat niet uit de pas gelopen wordt.

Welke grondslagen ook daadwerkelijk in welke mate voorkomen is tot op heden onduidelijk. Hier is nog geen onderzoek naar gedaan.

Bij de verschillende accommodaties komen veel verschillende kosten kijken. Dit maakt het nog lastiger om accommodaties in een gemeente met elkaar te vergelijken.

Naast de tariefstelling is ook de subsidieregeling van toepassing. Immers, als een tarief relatief hoog ligt, maar er veel subsidiemogelijkheden beschikbaar zijn, is het daadwerkelijke tarief alsnog laag.

Er zijn vier vormen van subsidies te onderscheiden;

- Directe subsidies
- Indirecte subsidies
- Structurele subsidies
- Incidentele subsidies

Bij directe subsidies moet gedacht worden aan een geldbedrag van de gemeente aan een vereniging.

Bij indirecte subsidies moet gedacht worden aan bijvoorbeeld het goedkoper aanbieden van een sporthal voor een vereniging.

Bij structurele subsidies gaat het om subsidies die van langere duur zijn, bijvoorbeeld op basis van een jaarlijkse verlenging.

Bij incidentele subsidies gaat het om een- of eenmalige subsidies. Bijvoorbeeld een bijdrage in organisatiekosten van een evenement.

Vaak is het een combinatie van deze factoren.

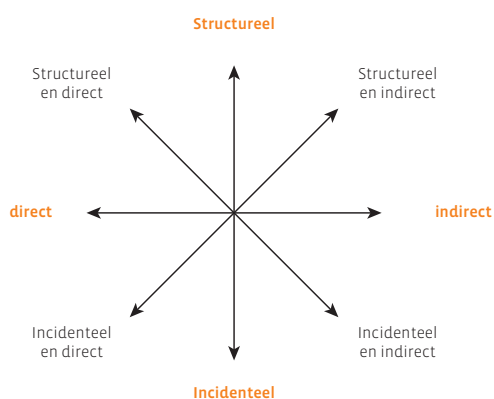
Zoals al te zien is, hebben subsidies en tarieven vaak een nauwe relatie. Het is dan ook niet vreemd dat er gemeenten zijn die de tariefstelling en de subsidie-regeling in één regeling hebben vastgelegd. In sommige gemeenten zijn het twee regelingen die los van elkaar werken, maar in elkaars verlengde zijn opgesteld. Het kan ook nog zo zijn dat het twee regelingen zijn die compleet los van elkaar functioneren. Daarnaast zijn er gemeenten die voor slechts één van beide een regeling hebben. (Vereniging Nederlandse Gemeenten, 2003)

CONCLUSIE LITERATUURSTUDIE

Zoals gemerkt in de vorige hoofdstukken is de tariefstelling van gemeentelijke sportaccommodaties een vraagstuk naar maatwerk. Lokale situaties zijn slechts in beperkte situatie vergelijkbaar en de accommodaties hebben in vrijwel alle gevallen andere achtergronden.

Door deze verschillen bestaat er tot op heden ook geen duidelijkheid, geen algemeen beeld van de tariefstelling in Nederland. Nog los van de hoogte van de tarieven is er ook geen eenduidige grondslag, wordt er in diverse gevallen onderscheid gemaakt in verschillende doelgroepen en kan er al dan niet sprake zijn van een subsidiestelsel wat van invloed is. Dit kan tot onderling grote verschillen leiden

Het onderzoek wat in de gemeenten Eindhoven, 's-Hertogenbosch, Breda en Tilburg is uitgevoerd (zie de literatuurstudie in bijlage I voor meer informatie hierover), biedt al op kleine schaal een inzicht op de vragen die om de hoek kijken. Zelfs op kleine schaal (vier gemeenten) blijken de verschillen groot en divers te zijn (Hoekman, Romijn, & Rutten, maart 2011).

Afbeelding 2.2: De vier vormen van subsidies

Zoals gezegd zijn de grondslagen voor de tariefstelling en het sportbeleid niet eenduidig. Ze zijn gerelateerd aan de lokale situatie. Er is dus ook geen eenduidige ‘goede’ oplossing. Wat te benoemen is als goed hangt helemaal van de lokale situatie en wensen af. Redelijkerwijs kan aangenomen worden dat een stad als Amsterdam veel meer bezig is met stadsprofilering door middel van evenementen dan bijvoorbeeld Dronten. De toeristenstroom in Amsterdam is nu eenmaal vele malen groter dan die in Dronten.

Door de specifieke lokale situatie waar op ingespeeld dient te worden, rijst de vraag of het nodig is om een landelijke situatie in kaart te brengen. Antwoord hierop is naar mijn mening een duidelijk ja. Gemeenten blijken, zoals bijvoorbeeld in het onderzoek van de gemeenten in Brabant, het lastig te vinden om de tariefstelling te bepalen. Nog lastiger is het voor hen om deze in verhouding te laten zijn met de rest van de regio.

Het is daarom van belang om te weten hoe andere gemeenten dit gedaan hebben en welke uitwerking dit heeft gehad. Op die manier kan er beter op gevolgen van beleidswijzigingen geanticipeerd worden. Vergelijkbare situaties of steden kunnen inzicht geven in hoe te handelen.

Ook financieel is dit voordelig. Doordat er inzicht in de kennis is, hoeven er niet allerlei afzonderlijke onderzoeken plaats te vinden, wat veel tijd en geld bespaart. Het zogenaamde wiel hoeft niet opnieuw uitgevonden te worden.

Er is dus aanvullend onderzoek nodig. Een aantal punten dienen in dit onderzoek naar voren te komen om een goed advies te kunnen geven aan andere gemeenten.

- Er dient onderzocht te worden wat de grondslagen voor de tariefstelling zijn, zoals dat in de huidige situatie van toepassing is.
- Er dient onderzocht te worden welke differentiaties er in de tariefstelling gehanteerd worden.
- Er dient onderzocht te worden of er recentelijk wijzigingen geweest zijn in de tariefstelling en wat deze voor gevolgen hebben gehad. Daarnaast dient er inzicht te komen in wat de grondslag van deze wijziging was.
- Er dient onderzocht te worden of er voornemens zijn om de tariefstelling te wijzigen. Ook moet gekeken worden naar de achtergrond van deze voornemens en de verwachte gevolgen.
- Er moet gekeken worden naar de relatie met een eventueel aanwezig subsidiestelsel. Op welke manier verhoudt zich dit tot het tariefstelsel?

Als bovenstaande punten inzichtelijk zijn, geeft dit een totaalbeeld over de samenstelling van de gemeentelijke tarieven voor sportaccommodaties. Omdat gemeenten te maken hebben met de gevolgen van de bezuinigingen, is het van belang te achterhalen in welke mate deze bezuinigingen invloed hebben op de tariefstelling. Uit de literatuurstudie is gebleken dat het onderwerp tariefstelling leeft onder de gemeenten in Nederland. Enkele gemeenten hebben het beleid al aangepast. Het is interessant en relevant om te achterhalen wat de ervaring is van de gemeenten met betrekking tot de gevolgen van deze aanpassing. Door een inzicht in al deze zaken kan een gedegen advies geleverd worden aan gemeenten in Nederland die bezig willen met het sportaccommodatiebeleid en de tariefstelling.

3 Methodiek

Het onderzoek is gestart in januari 2012. Er is begonnen met een literatuurstudie. Bij de studie is gekeken naar diverse gemeentelijke beleidsstukken die betrekking hebben op sportbeleid. De huidige ontwikkelingen zijn bijgehouden door de website SportknohowXL.nl. Deze website brengt het laatste nieuws op het gebied van sport en sportbeleid. Het Mulierinstituut publiceert jaarlijks het Jaarboek Sport. In dit jaarboek staan de hoogtepunten en belangrijke ontwikkelingen op sportgebied uiteengezet. Denk hierbij niet alleen aan belangrijke sportprestaties, maar ook onderzoeken. Het jaarboek is daardoor een goede basis om vanuit verder te werken. Vanuit VSG zelf zijn er diverse publicaties geweest die relevant bleken. Op basis van deze studie is een digitale enquête ontwikkeld. Bij de ontwikkeling hiervan is gekeken naar gegevens die tot op heden onduidelijk waren. Zo was er tot op heden nog geen inzicht in welke tariefstelsels gehanteerd worden, in welke mate welke soort subsidies voorkomen en wie over de tariefbepaling gaat. Deze informatie is nodig om een basis te leggen voor verdere resultaten. Er is daarnaast gekeken naar de voornemens en recent ondernomen acties. Hierbij wordt een periode van 2010-2015 gehanteerd.

In 2012 vonden er landelijke verkiezingen plaats die mede van invloed konden zijn. Een verwachting naar de toekomst kan nooit helemaal zeker uitgesproken worden. Daarom is gekozen voor een periode tot 2015, omdat dit naar verwachting nog goed in te schatten is. Deze enquête is via email uitgezet onder de sportbeleidsafdelingen van alle 415 gemeenten van Nederland. Voor de enquête vorm is gekozen om een zo groot mogelijke doelgroep te kunnen peilen.

Terwijl de enquête open stond, zijn er met vier beheerdersorganisaties gesprekken gevoerd om te kijken naar hun standpunt. Een uitwerking van de resultaten van deze gesprekken is te vinden in hoofdstuk 8.

Op basis van de resultaten van de enquête zijn met veertien gemeenten aanvullende gesprekken gevoerd in de vorm van een interview. Nog eens vier gemeenten zijn telefonisch benaderd voor een nadere toelichting. Een uitwerking van de interviews is te vinden in hoofdstuk 5, 6 en 7.

4 Resultaten enquête

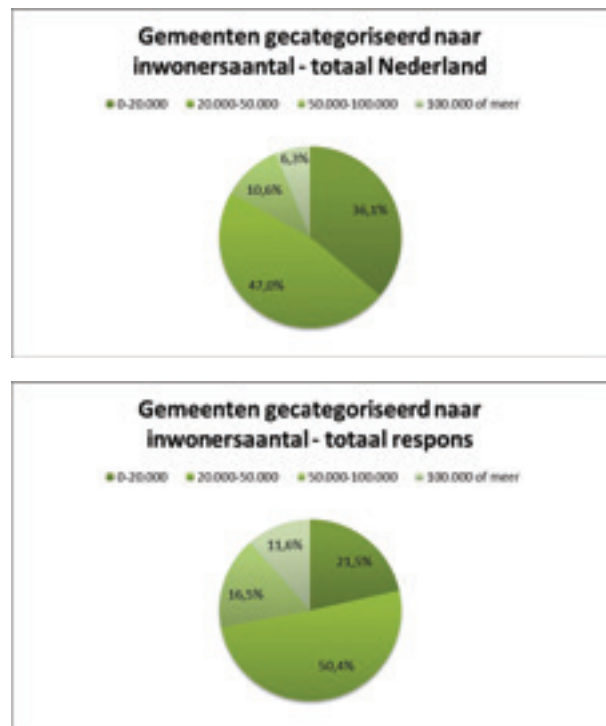
Op de nu volgende pagina's worden aan de hand van gestelde deelvragen in het onderzoek de resultaten van de enquête besproken.

De totale respons op de enquête bedraagt 135. Hiervan zijn er veertien onbruikbaar; vijf enquêtes zijn dubbel ingevuld (blanco, alleen naam) en negen zijn van overige gemeenten onbruikbaar omdat alleen een naam ingevuld is. Van de 121 overige enquêtes zijn er 115 volledig ingevuld en zes in meer of mindere mate deels ingevuld.

De enquête is naast de gemeente Amsterdam ook ingevuld door Stadsdeel Amsterdam West. Het stadsdeel is geen officiële gemeente, maar wel autonoom in de bepaling van haar tarieven. Daarom zijn deze resultaten wel meegenomen. De gemeenten Liesveld, Graafstroom en Nieuw-Lekkerland staan voor een gemeentelijke herindeling en werken op ambtelijk niveau al samen. Deze hebben als 1 gemeente de enquête ingevuld.

Om te kijken in welke mate de respons overeenkomt met de daadwerkelijke totaalgroep zijn alle respondenten ingedeeld in vier categorieën naar inwonersaantal: 0-20.000 inwoners, 20.000-50.000 inwoners, 50.000-100.000 inwoners en meer dan 100.000 inwoners. Voor deze verdeling is gekozen omdat deze ook gehanteerd worden in het onderzoek 'Recessiepeiling gemeentelijk sportbeleid 2012' dat tegelijk met dit onderzoek uitgezet is bij Vereniging Sport en Gemeenten. Er is vervolgens per provincie gekeken wat de respons per categorie is. Deze respons is weggezet tegen de totale aanwezigheid per provincie. Een uitgebreide uitwerking hiervan is te vinden in bijlage IX achterin dit document.

In afbeelding 4.1 is een weergave te zien van de respons ten opzichte van het totaal. De gemeenten zijn ingedeeld in vier categorieën op grootte. In het linker diagram staat de verhouding van Nederland in het algemeen, in het rechter diagram de verhouding van de respons. De grote gemeenten, 50.000-100.000 en 100.000 of meer, zijn licht oververtegenwoordigd onder de respondenten, terwijl de gemeenten tot 20.000 inwoners met 21,5% wat achterblijven ten opzichte van 36,5% in heel Nederland. Er is geen sprake van selectieve respons.

Afbeelding 4.1: Respons geëncquêteerden ten opzichte van heel Nederland

4.1 GEHANTEERDE TARIEFSTELSLS

Het eerste gegeven dat door middel van de enquête achterhaald diende te worden is in welke mate de benoemde tariefstelsels, zoals die gevonden zijn in de literatuurstudie, ook daadwerkelijk gehanteerd worden. Als deelvraag is hierbij benoemt:

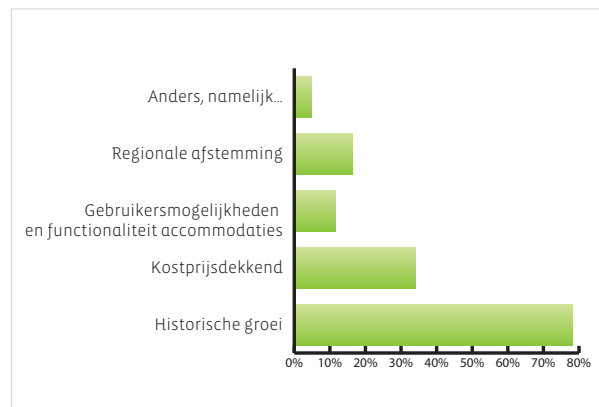
Welke tarievenstelsels en uitgangspunten worden gehanteerd en is hierin een ontwikkeling waar te nemen? Om deze vraag te beantwoorden is allereerst gevraagd welke grondslag of slagen momenteel worden gehanteerd:

Opmerking: Een nadere uitwerking van de diverse grondslagen kunt u vinden in hoofdstuk 4 van de literatuurstudie in bijlage I.

Veruit het meest genoemd wordt een historisch ontwikkeld tarief, in 77,5% van de gevallen is hier (gedeeltelijk) sprake van. De respondenten konden meerdere antwoorden geven, aangezien het kan zijn dat bijvoorbeeld voor buitensport andere grondslagen gehanteerd worden dan voor binnensport. Ook komt het voor dat het tarief tot stand is gekomen uit een combinatie van meerdere grondslagen.

Bij 'anders, namelijk...' wordt eenmaal genoemd dat het stelsel gebaseerd is op de WOZ-waarde. Eenmaal is er sprake van geen vergoeding die gevraagd wordt voor de buitensportaccommodaties. In de overige drie gevallen betreft het een combinatie van stelsels die ook ingevuld had kunnen worden en niet expliciet afwijkt.

Er is gevraagd of er sprake is (geweest) van een grootschalige herziening van het tarieven- en/of subsidiestelsel in de periode 2010-2015. In 42,6% van de gemeenten is dit het geval.

Afbeelding 4.2: Gehanteerde grondslagen tariefstelsels

De exacte invulling hiervan loopt uiteen, maar herhaaldelijk worden genoemd:

- Meer kostendekkend tarief.
- Harmonisatie van tarieven.
- Meer afstemming op de tarieven in de regio.
- Herzien van het subsidiestelsel, in veel gevallen een korten op subsidies danwel afschaffen van bepaalde subsidies.

In 49% van de gevallen is deze herziening een direct gevolg van de bezuinigingen.

Als er geen sprake is van een herziening lopen ook hier de redenen uiteen. Meest genoemde redenen zijn:

- Geen tijd.
- Geen noodzaak/aanleiding, bijvoorbeeld omdat het huidige stelsel onlangs is vastgesteld of functioneert.
- Het college wil vasthouden aan de huidige tarieven.

Opvallend is dat op de vraag of bij het vaststellen van de tarieven ook is gekeken naar het tariefniveau van buurgemeenten, 54,8% hier positief op antwoord, terwijl 'slechts' 15,8% aangeeft regionale afstemming als tariefstelsel te hanteren.

4.2 VOORNEMENS MET BETREKKING TOT TARIEVEN

Om te achterhalen welke ontwikkelingen te verwachten zijn, zijn de volgende twee deelvragen geformuleerd:

Wat zijn de voorgenomen tariefswijzigingen vanuit de gemeenten
en

**Bestaan er verschillen in de toekomstige ontwikkeling-
en van de tarieven voor binnensport en buitensport?**

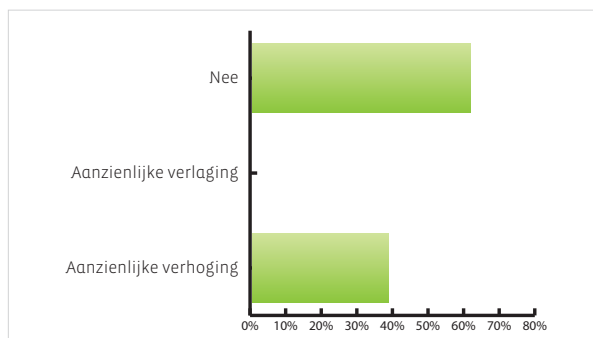
Voor de periode 2010-2015 is gevraagd of er sprake is (geweest) van een aanzienlijke tariefsverandering, buiten de gebruikelijke indexering om (uit de diverse interviews is gebleken dat veel gemeenten een jaarlijkse indexering op basis van de consumenten prijs index (CPI) hanteren, op basis waarvan de tarieven met een bepaald percentage verhoogd worden. Hier zijn echter geen harde cijfers over bekend, hiervoor zouden per gemeente raadsbesluiten nagekeken moeten worden. Dit vereist een aanvullend onderzoek).

In 38,8% van de gemeenten blijkt er sprake te zijn van een verhoging. Er zijn geen verlagingen gepland.

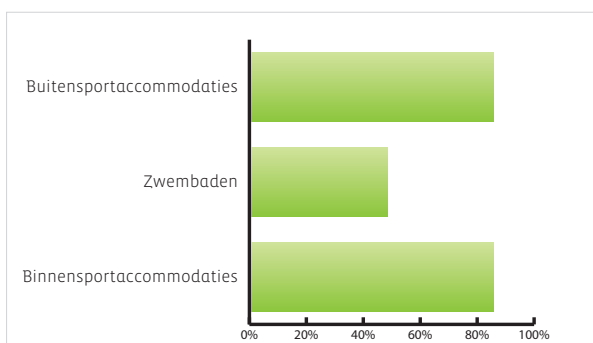
In 82,6% van de gevallen zijn deze verhogingen een gevolg van de bezuinigingen. De exacte invulling van die verhoging is door een open toelichtingsvraag gepeild. De antwoorden hiervan lopen teveel uiteen om hier concrete uitspraken over te kunnen doen en hebben in veel van de gevallen te maken met de huidige lokale situatie. In de overige 17,4% lopen de redenen iets uiteen, maar dat de tarieven al langere tijd erg laag liggen en een aanzienlijke kwaliteitsverbetering bij de accommodaties worden herhaaldelijk genoemd als reden voor verhoging.

Er valt wel iets meer te zeggen over de verdeling van de voorgenomen verhogingen. Het percentage blijkt voor zowel de binnensport als de buitensport op 84,8% te liggen. Tariefverhoging voor zwembaden scoort aanzienlijk lager met 47,8% (zie tabel 4.1).

Er is gekeken naar de verschillen tussen gemeenten die

Afbeelding 4.3: Verwachting tariefveranderingen voor sportaccommodaties buiten gebruikelijke indexering voor periode 2010-2015

Afbeelding 4.4: Tariefveranderingen naar accommodatietype

	Aanzienlijke verhoging	Nee
Wel Herziening tarief- en/of subsidiestelsel	57,8%	32,9%
De herziening is een gevolg van de bezuinigingen	61,5%	34,8%

Tabel 4.1: Gemeenten die een aanzienlijke verhoging verwachten of hebben doorgevoerd ten opzichte van de overige gemeenten en de relatie met herziening tarief- en/of subsidiestelsel

een aanzienlijke verhoging van de tarieven hebben doorgevoerd of gaan doorvoeren ten opzichte van gemeenten die dat niet doen of gedaan hebben (zie afbeelding 4.3).

Dit levert een opvallend verschil op als gekeken wordt naar de (voornemens voor) herziening van het tarief- en/of subsidiestelsel in de periode van 2010-2015.

Er is dus aanzienlijk vaker (57,8% - 32,9%) sprake van een herziening van het tarief- en/of subsidiestelsel als er sprake is (geweest) van een aanzienlijke verhoging van de tarieven in de periode 2010-2015. Dit zou kunnen betekenen dat de herziening van het stelsel de aanleiding is geweest om de tarieven te verhogen.

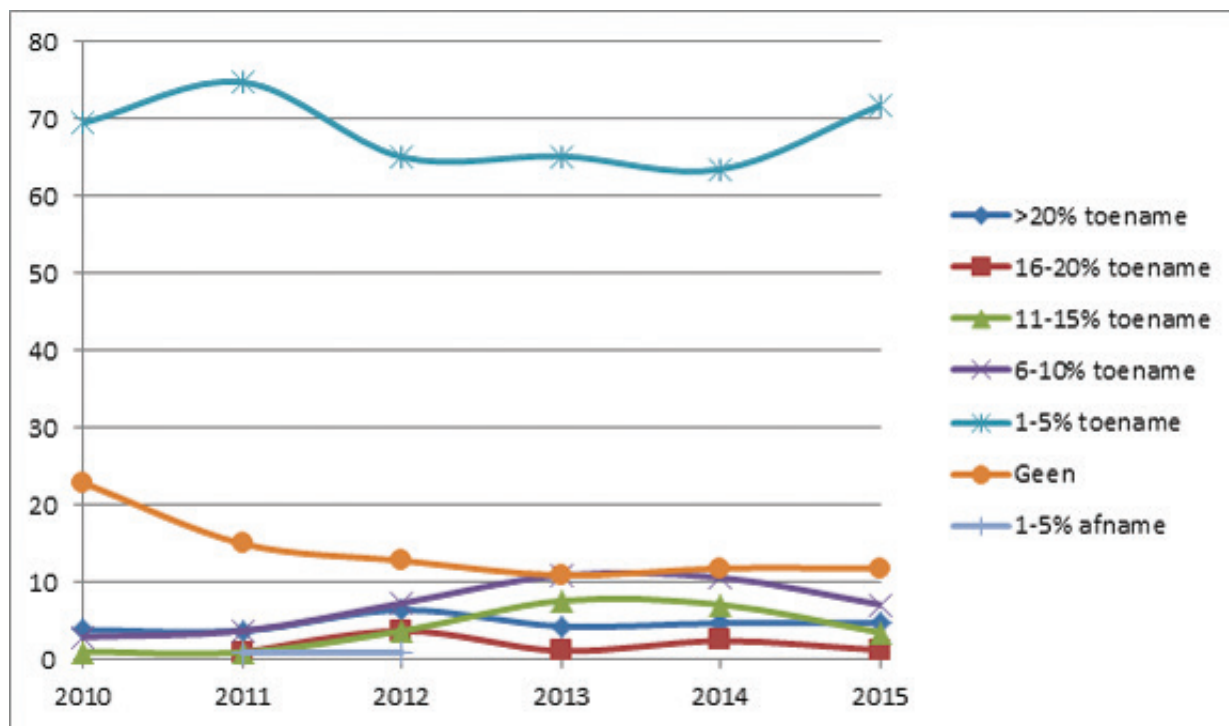
In de gevallen waarin het stelsel wel herzien is, is dit bij de gemeenten die een aanzienlijke verhoging hebben

doorgevoerd of verwachten door te voeren vaker een direct gevolg van de bezuinigingen, met 61,5% bijna twee keer zo vaak. Er is ook gekeken of er verschillen te zijn in de voorgenomen verhogingen per accommodatie ten opzichte van de gehanteerde tariefstelsels. Meer over de tariefstelsels is te vinden in hoofdstuk 4.1. Er dient bij het lezen van de tabel rekening gehouden met de mate van aanwezigheid van stelsel. Tussen haakjes staat achter het percentage het aantal respondenten. Historische ontwikkeling en dekkingspercentage kostprijs komen het meeste voor.

Dit geeft ook een opvallend verschil: Gemeenten die met name een dekkingspercentage hanteren geven vaker, boven gemiddeld (84,8%) aan om de tarieven voor de buitensportaccommodaties te willen verhogen (93,8%), gemeenten die een tarief hanteren dat op historische ontwikkeling scoren hierin juist onder het gemiddelde (79,4%) en geven vaker aan de tarieven voor de binnensportaccommodaties te willen verhogen (91,2%).

	Binnensportacc.	Zwembaden	Buitensportacc.
Historische ontwikkeling	91,2% (30)	47,1% (16)	79,4 (27)
Dekkingspercentage kostprijs	68,8% (11)	50% (8)	93,8% (15)
Gebruiksmogelijkheden en functionaliteit acc.	83,3% (5)	50% (3)	100% (6)
Regionale afstemming	75% (9)	41,7% (5)	91,7% (11)
Anders, namelijk...	0% (0)	0% (0)	0% (0)
Totaal	84,8% (39)	47,8% (22)	84,4% (39)

Tabel 4.2: Geplande verhogingen per accommodatietype opgesplitst in respons per tariefstelsel

Afbeelding 4.5: (Verwachte) relatieve verloop van de tariefontwikkeling 2010-2015

Tot slot is er gevraagd wat de (verwachte) ontwikkeling van de tarieven is.

Zoals te zien is in de grafiek verwachten bijna alle gemeenten een stijging. De meeste stijging voor de afgelopen en komende jaren betreft 1-5%. Uit de interviews en open reacties blijkt dat dit voornamelijk de jaarlijkse indexering betreft en geen expliciete verhoging. De afname in de jaren 2012-2014 lijkt zich te verklaren door een stijging van hogere toenamepercentages.

Dat de oranje lijn 'geen toename' afneemt tot aan 2013 en zich daarna stabiliseert past ook in dit beeld. Van een daling van tarieven was tot aan 2012 in 0,9% van de gevallen nog sprake, maar afnames van tarieven zijn na 2012 niet meer aan de orde.

Tot slot is het opvallend te noemen dat de lijn van meer dan 20% toename hoger ligt dan de lijn van 16-20% toename. De geplande toenames zullen dus mogelijk explicieter zijn.

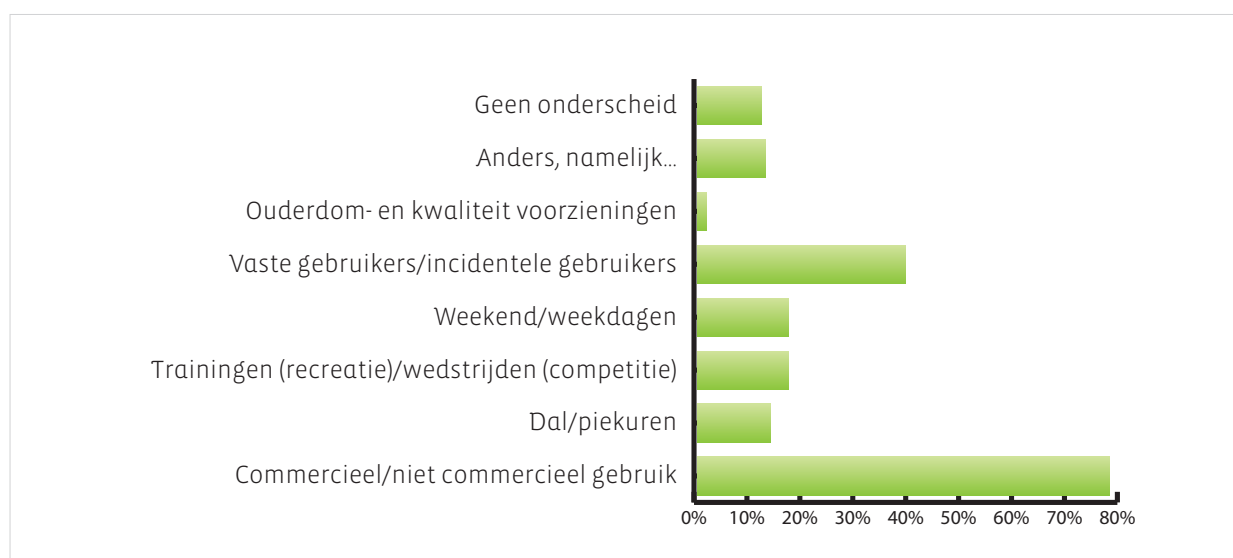
4.3 TARIEFDIFFERENTIATIES

Welke differentiatie in tarieven is waar te nemen?

Om deze vraag te beantwoorden is de vraag gesteld welk onderscheid in huurtarieven de gemeenten maken. Veruit het meeste onderscheid wordt gemaakt in commercieel/niet commercieel gebruik (77,8% van de respondenten). Vaste gebruikers/incidentele gebruikers scoren een tweede plaats met 39,3%.

Bij 'anders, namelijk...' worden voornamelijk genoemd:

- Verenigingen van binnen en buiten de gemeente.
- Schoolgebruik en verenigingsgebruik.

Afbeelding 4.6: Gemaakt onderscheid in huurtarieven

4.4 RELATIE TARIEVEN TEN OPZICHTE VAN SUBSIDIE

Welke relatie hebben de tarieven tot subsidie?

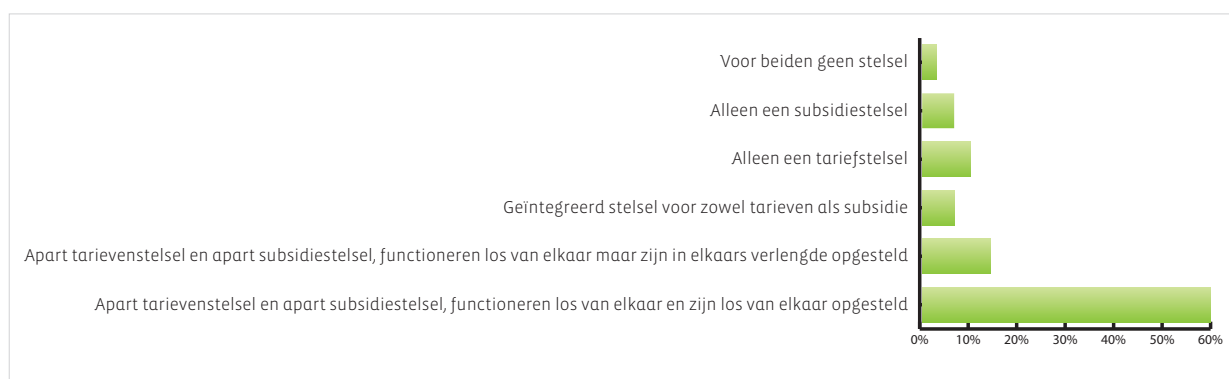
Dit is een lastigere vraag dan het op het eerste zicht lijkt. Er worden veel verschillende vormen van subsidie gehanteerd. De uitwerking en opzet hiervan lopen nogal uiteen. Uit de interviews, die verder besproken worden in hoofdstuk 5, is gebleken dat het bijvoorbeeld voorkomt dat subsidies gebruikt worden om een gehanteerd tarief te compenseren om zo toch weer op een laag tarief voor de verenigingen te komen, maar wel de kosten meer inzichtelijk te hebben. Ook komt het voor dat subsidies als stimuleringsmaatregel gebruikt worden.

Er wordt een bepaald huurtarief doorberekend en als de vereniging zelf (een deel van) het onderhoud doet, krijgen ze een subsidie die geldt als korting op het doorberekende huurtarief.

Er is gepeild in hoeverre tarieven- en subsidiestelsels gehanteerd worden en of deze direct gerelateerd zijn aan elkaar.

Veruit de meeste gemeenten hebben zowel een tarief- als subsidiestelsel. Opvallend is dat 3,3% antwoord voor zowel tarieven als subsidies geen stelsel te hebben. Er lijkt dus geen beleid daarvoor aanwezig te zijn bij die gemeenten.

Meer informatie over de relatie tussen tarieven en subsidies is te vinden in hoofdstuk 5.2 van de literatuurstudie in bijlage I achterin dit document.

Afbeelding 4.7: Gehanteerde verhoudingen tariefstelsel - subsidiestelsel

5 Aanvullende interviews gemeenten

Er zijn naast de enquêtes nog aanvullende interviews geweest met diverse gemeenten. De resultaten hiervan worden in hoofdstuk 5, 6 en 7 besproken. In bijlage XI achterin dit document treft u een overzicht aan van de gemeenten waarmee gesproken is. In bijlage VII treft u een vragenlijst aan die als leidraad gediend heeft tijdens de gesprekken.

5.1 AANLEIDING

Uit de resultaten van de enquêtes is gebleken dat er in veel gevallen (77,5%) nog sprake is van een (gedeeltelijk) historisch gegroeid tarief. Gemeenten konden aangeven wat de grondslag van het huidige tariefstelsel is. Hierbij waren meerdere antwoorden mogelijk. Andere opties die genoemd werden waren: Gebruikersmogelijkheden en functionaliteit accommodaties, dekkingpercentage kostprijs, regionale afstemming en een overige mogelijkheid waarbij het eigen stelsel ingevuld kon worden. Deze keuzes zijn overgenomen uit de Handreiking gemeentelijk tarieven- en subsidiebeleid in de sport (Vereniging Nederlandse Gemeenten, 2003).

Doordat het antwoord historische groei op de vraag welke grondslag voor de tariefstelling wordt momenteel gehanteerd dusdanig vaak is genoemd (77,5%), is geconcludeerd dat dit de normale situatie is. Er werd echter door deze gemeenten in de open vragen wel vaak aangegeven dat ze momenteel bezig zijn met het zoeken naar andere mogelijkheden of dat deze wens bestaat. Er is daarom besloten om gemeenten die een ander stelsel hanteren te benaderen om te achterhalen wat de ervaringen zijn. Op de volgende pagina's wordt kort ingegaan op de ervaringen van de geïnterviewde gemeenten met betrekking tot het desbetreffende stelsel. Doel hiervan is om een beeld te geven wat gemeenten kunnen verwachten bij de overstap naar een ander stelsel.

5.2 DEKKINGSPERCENTAGE KOSTPRIJS

Dit lijkt op het eerste oog het meest duidelijke en eenvoudige systeem. In de praktijk blijken er diverse haken en ogen aan te zitten. Kern is dat de gebruiker een be-

paald percentage van de daadwerkelijk kosten doorberekend krijgt. Enkele aandachtspunten die benoemd worden in de interviews:

Er wordt aangegeven dat het berekenen van de daadwerkelijke kosten nog behoorlijk veel werk met zich mee brengt. Als het nauwkeurig gedaan wordt, moet per accommodatie inzichtelijk gemaakt worden welke kosten er zijn. Voor binnensport en zwembaden blijkt dit het meest eenvoudig. Voor buitensport is dit lastiger. Want wat neem je allemaal mee in de berekening?

Diverse zaken die wel of niet meegenomen worden:

- Onderhoudskosten, op te splitsen in klein onderhoud, groot onderhoud en renovatie
- Groenonderhoud en voorziening
- Kosten onderhoud parkeer gelegenheid
- Gas, water, licht
- Kapitaallasten
- Eventuele beheerderskosten
- Verschillen in ondergrond wat verschillende kosten met zich meebrengt.

Houd ook rekening met kosten die niet direct inzichtelijk zijn voor afdeling sport omdat ze bijvoorbeeld door een andere afdeling betaald worden (denk afdelingen als ruimtelijke ordening).

Daarnaast is de vraag wat de vereniging dan krijgt voor dat tarief. Krijgt een vereniging daarvoor een veld of ook het complete onderhoud, de kantine en de kleedaccommodaties? Voor de binnensport en zwembaden is dit eenvoudiger, omdat dit in nagenoeg alle gevallen om een inclusief tarief gaat en de verenigingen zelf relatief weinig hoeven te doen.

Het is van belang om regelmatig de kostprijs te herberekenen naast het doorvoeren van een jaarlijkse indexering. Dit voorkomt scheefgroei op termijn, wat weer resulteert in een nieuw historisch tarief. Aangegeven wordt dat ca. eens per vier à vijf jaar als meest ideaal wordt ervaren.

Het meest ideaal wordt dit systeem ervaren voor de binnensport en de zwembaden, omdat hiervoor de geleverde diensten relatief uniform te noemen zijn. De buitenzwembaden moeten als uitzondering gezien worden omdat deze vaak een zeer beperkte verhuurtijd hebben door de weersomstandigheden.

Om alle verschillen wat eenvoudiger te hanteren wordt in sommige gevallen van alle kosten een verdeling gemaakt waarbij een gemiddelde prijs berekend wordt en deze doorberekend aan alle verenigingen, ongeacht grootte of aantal gebruikers.

Doordat alle kosten inzichtelijk zijn, kan er makkelijk gestuurd worden door het geven van extra kortingen. Denk bijvoorbeeld aan een dekkingpercentage van 40% wat door de gemeente in rekening gebracht wordt en waarbij de vereniging 10% korting kan krijgen (en op een tarief van 30% komen) door zelf het onderhoud te doen. Of een extra korting voor het meewerken aan een bepaald aantal maatschappelijke projecten. Hierbij moet er wel rekening mee gehouden worden dat het in de praktijk erg lastig blijkt om dit te controleren.

In bepaalde gevallen wordt er onderscheid gemaakt bij de buitensport in een apart percentage voor de veld huur en de accommodatiehuur. In een specifiek geval lag de veld huur op 19% en de accommodatiehuur op 50%. Dit was bedoeld om het afstoten van accommodaties naar verenigingen te bevorderen. Tegelijkertijd is dit ook een goed voorbeeld van hoe geschoven kan worden met tariefpercentages om meer invulling te geven aan het sportbeleid.

Houdt rekening met de rol die een eventuele beheerstichting speelt. Dit kan in de praktijk lastig zijn.

5.3 GEBRUIKERSMOGELIJKHEDEN EN FUNCTIONALITEIT ACCOMMODATIES

Er worden verschillende methoden gebruikt die onder dit stelsel vallen. Er zijn twee methoden te onderscheiden:

Methode 1: Kostprijs accommodatie

Per accommodatie wordt berekend wat de daadwerkelijke kosten zijn. Op basis hiervan wordt de huurprijs bepaald. Een accommodatie met meer of duurdere velden is ook duurder. Hierdoor voorkom je ook dat verenigingen in een te grote accommodatie zitten en zal je een betere beschikbaarheid hebben. Voor de binnensport kan in veel gevallen relatief eenvoudig uitgegaan worden van de omvang: Voor een zaal met vier velden betaald de huurder 100%. Een zaal met twee velden kost 50% en een kleine gymzaal met één veld kost 25%. In sommige gevallen kan er ook een relatie gelegd worden met overige voorzieningen op het terrein, bijvoorbeeld wanneer er sprake is van een sportcomplex of sportpark.

Methode 2: Aantal gebruikers

In een bepaalde gemeente werd een systeem gehanteerd waarbij gebruik werd gemaakt van de wedstrijdbezetting van de sport als uitgangspunt voor het uurtarief. Er is een tarief per sporter bepaald. Bij voetbal zijn er 22 sporters, dus het tarief per uur is 22x het tarief per sporter. Bij korfbal is er in een wedstrijd situatie sprake van 16 sporters, het tarief is 16x het tarief per sporter. Een korfbalveld kost dus 16/22e van de prijs van een voetbalveld. Er wordt wel onderscheid gemaakt tussen binnen- en buitensport, gezien het verschil in wat de sporters krijgen voor het tarief. Wel een knelpunt is dat er scheefgroei kan ontstaan. Voor judo wordt uitgegaan van een wedstrijd situatie van twee personen. In een sporthal passen per veld vaak twee of drie wedstrijd velden en de wedstrijden duren veel korter dan een uur. Dit is een afwijking die gemaakt moet worden. Er wordt met name aangegeven dat dit zorgt voor een relatief rechtvaardig systeem. De lasten worden evenredig gedragen. Voor scholen en overige gebruikers zal in methode 2 een ander tarief gevonden moeten worden.

5.4 REGIONALE AFSTEMMING

Bij regionale afstemming wordt gekeken wat de hoogte van de tarieven in de regio is. Op basis hiervan worden de tarieven, al dan niet in samenspraak, bepaald. Er wordt aangegeven door de geïnterviewde gemeenten dat in veel gevallen het een wens van de gemeenteraad is om de tarieven regionaal af te stemmen. In de praktijk wordt aangegeven dat het erg lastig is, met name voor de buitensport. Dit omdat het wisselt wat er bij het tarief wel of niet inbegrepen is. Voor de binnensport is dit gemakkelijker. Maar ook hier kan het al dan niet gebruik maken van een beheerder voor wisselingen in kosten zorgen. Ook de staat van de accommodatie en de grond spelen een rol. Het blijkt dus erg lastig met elkaar te vergelijken. Daarnaast is het argument waarop de wens vaak is gebaseerd, namelijk het voorkomen dat een sporter in een andere gemeente gaat sporten, niet gegrond. Ervaringen van de diverse gemeenten zijn dat de sporter bij voorkeur weinig wil reizen en daar best wat extra voor wil betalen. De voornaamste reden om eventueel wel de overstap te maken zal eerder vanuit kwaliteitsoverwegingen zijn. In de gesprekken kwam ook naar voren dat in geval van afspraken de grootste gemeente vaak leidend is.

5.5 WOZ-WAARDE

De gemeente Bloemendaal hanteert een systeem waarbij de tarieven gebaseerd zijn op de WOZ-waarde.

“Bloemendaal kent een aantal verschillende huurcontracten: Het super-A-contract, het A-contract en het B-contract.

Door middel van het super-A-contract is het sportterrein verhuurd aan de vereniging, waarbij het beheer en onderhoud volledig voor rekening en verantwoording zijn van de sportvereniging. Sinds 2005 is de huurwaarde van de sportterreinen gerelateerd aan de WOZ-waarde van de grond. Deze huurwaarde wordt sinds 2005 volledig gesubsidieerd.

Door middel van het A-contract worden velden verhuurd waarbij het dagelijks onderhoud onder beheer en verantwoordelijkheid geschiedt van de vereniging. Het groot onderhoud vindt plaats door de gemeente.

Via het B-contract tot slot worden velden aan sportverenigingen verhuurd, waarbij het dagelijks en groot onderhoud volledig voor rekening komen van de gemeente.

Reden hiervoor is het feit, dat de velden tevens voor schoolsport worden gebruikt.”

(Gemeente Bloemendaal, 23 juni 2011)

Het systeem met de WOZ-waarde is alleen van toepassing bij verenigingen met een super-A-contract. De gemeente is eigendom van de grond en de velden, de clubhuizen zijn van de verenigingen zelf en geregeld door middel van opstalrecht.

Het systeem is erop gericht om een mate van zelfwerkzaamheid en zelfstandigheid bij de verenigingen te realiseren. Om eventuele leningen bij de bank gemakkelijker te maken is de gemeente een huurovereenkomst aangegaan voor een duur van 40 jaar. De huurwaarde van het sportcomplex wordt volledig gesubsidieerd. Om de administratieve lasten zoveel mogelijk te beperken, wordt in één brief zowel de huur in rekening gebracht als de subsidie toegekend (= beschikking) ter grootte van de huurwaarde. Bij de afdeling Financiën worden beide zaken geboekt in de administratie en tegen elkaar weg geboekt.

De vereniging moet wel zelf een subsidieaanvraag indienen, aangezien dit wettelijk vastgesteld is in de wet Algemene Wet Bestuursrecht. De WOZ-waarde wordt dus primair gebruikt om de kosten voor de gemeente inzichtelijk te maken.

Voordeel is dat er weinig administratieve handelingen aan te pas komen.

6 Samenstelling tarieven

De hoogte van de tarieven lijkt op zich een beeld te geven, maar dit beeld is vertekend. Het verschilt namelijk nogal wat er wel of niet bij een tarief inbegrepen is voor de huurder, met name voor de buitensport.

De definitie van tarieven is:

“De geldelijke vergoeding die een bestuursorgaan vraagt voor het gebruik van gemeentelijke sportaccommodaties.”

Dit is een definitie uit de welzijnswet, uit handreiking gemeentelijk tarieven- en subsidiebeleid in de sport (Vereniging Nederlandse Gemeenten, 2003).

Om een beeld te krijgen hoe de tarieven in elkaar zitten is als deelvraag geformuleerd:

Wat is de samenstelling van de huidige tarieven?

Vanuit het literatuuronderzoek is gebleken dat dit een erg lastig te beantwoorden vraag is. Het onderzoek ‘Een veld voor de helft’ van het Mulierinstituut bevestigt dit (Hoekman, Romijn, & Rutten, maart 2011). In het onderzoek worden vier grote gemeenten uit Brabant met elkaar vergeleken op tarieven en subsidies. Een wens in dit onderzoek was om te kijken naar de mogelijkheden om tarieven op elkaar af te kunnen stemmen. In deze vier gemeenten blijken al grote verschillen te bestaan. Te groot om de tarieven eenvoudig te kunnen harmoniseren.

Een aantal factoren is van invloed op de huidige tarieven. Dit geldt met name voor de buitensport, omdat voor de binnensport en zwembaden over het algemeen heel duidelijk is wat een vereniging krijgt voor het huurtarief. Dit is doorgaans een behoorlijk compleet tarief (dus huur van volledige accommodatie waarbij schoonmaak en onderhoud bij de gemeente ligt) waarin weinig differentiaties gemaakt worden.

Voor de buitensport ligt dit aanzienlijk complexer, zo blijkt uit de interviews. Van invloed is wat bij de huurprijs inbegrepen is, is er sprake van alleen een veld of worden ook kleedruimtes en een kantine ter beschikking gesteld? Wie doet het onderhoud, op te delen in klein onderhoud, groot onderhoud en renovaties. In sommige gemeenten doen de verenigingen alles, in sommige doet de gemeente alles en in veel gevallen is het een tussenoplossing.

Welke subsidies zijn beschikbaar voor een vereniging? Als een huurprijs erg hoog ligt, maar er zijn veel subsidies beschikbaar heeft dit nogal gevolgen voor de daadwerkelijke kosten van een vereniging.

Er valt dus geen eenduidige uitspraak te doen over wat de samenstelling van de huidige tarieven is. Hierin zijn teveel verschillen mogelijk om hier een gericht antwoord op te formuleren. Onlangs is vanuit Sportservice Zuid-Holland de Rapportage benchmark tarieven & subsidies over dit onderwerp gepubliceerd, wat dieper op tarieven in gaat (Sportservice Zuid-Holland, 2012). Hierin zijn de tarieven per accommodatie vergeleken, ingedeeld op grootte van gemeente en type accommodatie. Hierbij wordt per tarief een gemiddelde en de range weergegeven. Er wordt wel weergegeven welk onderscheid gemaakt wordt, maar dit wordt niet expliciet meegenomen in de totalen. Alleen het tarief is benoemd zonder wat er bij het tarief inbegrepen is. Het kan wel als indicatie dienen om het eigen tarief te reflecteren.

7 Consequenties tariefswijzigingen

Om te achterhalen wat nu de mogelijke gevolgen van een tariefverandering zijn, is de volgende deelvraag geformuleerd:

Welke consequenties worden verwacht van toekomstige tariefswijzigingen voor gemeenten?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden is in de interviews ook gevraagd wat de ervaringen zijn van de gemeenten met betrekking tot gebruikersgevolgen. Dit zijn immers gemeenten die in de meeste gevallen al een stap genomen hebben om het tariefstelsel en/of de tarieven aan te passen.

In sommige gevallen is alleen het stelsel gewijzigd, waarbij bewust gekozen is om de inhoudelijke vorm te wijzigen, maar de uiteindelijke rekening voor de gemeente gelijk te houden. Er is bijvoorbeeld een andere kostenberekening gehanteerd, waardoor de huurprijs van een veld voor een vereniging duurder uitvalt, maar daar tegenover is een subsidie gezet waardoor de vereniging per saldo dezelfde kosten houdt als voorheen. Bij gemeenten waar de tarieven wel aanzienlijk verhoogd zijn, vallen uit zowel de resultaten van de interviews als van de enquêtes de volgende lijnen te ontdekken:

- In veel gemeenten waren de tarieven al aanzienlijk laag. Veel verenigingen zagen de kostenstijging al aankomen en accepteerden de verhoging. Hierbij wordt wel aangegeven dat de verenigingen best bereid zijn om meer te betalen, zolang de gemeente kwaliteit kan leveren, bijvoorbeeld op het gebied van onderhoud. De achtergrond van de tarieven is dus zeker van belang.
- Indien de tarieven al aanzienlijk laag waren en de verenigingen wel bezwaar maakten, kon de gemeente veelal begrip kweken door inzichtelijk te maken wat verenigingen in andere, omliggende gemeenten betalen. Een andere strategie is om te laten zien wat de daadwerkelijke kosten van de gemeente zijn en welk deel de verenigingen hiervoor betalen.

- De mondigheid van de verenigingen blijkt een grote rol te spelen. Gemeenten waarin de verenigingen meer invloed hebben op de gemeenteraad geven aan lastiger een stelsel door te kunnen voeren en op meer weerstand te stuiten. Ook hierbij is aangegeven dat het in zichtelijk maken van de daadwerkelijke kosten ook mee kan helpen.
- Gemeenten waarbij de tarieven fors verhoogd zijn geven aan dat het belangrijk is om de verhogingen gefaseerd door te voeren. Meestal wordt een periode van drie jaar gehanteerd. De gemeenten die dit proces inmiddels al afgerond hebben, geven aan dat dit in veruit de meeste gevallen soepel is verlopen.
- Indien er een forse verhoging plaats gaat vinden is het wenselijk om verenigingen ook ondersteuning te bieden bij professionalisering, bijvoorbeeld door de lokale sportstimuleringsorganisatie.
- Er wordt aangegeven dat rekening gehouden dient te worden met een algemene terugloop van het aantal vrijwilligers bij verenigingen, niet als gevolg van de verhogingen, maar landelijk gezien (trendmatig).

Opvallend is dat alle gemeenten aangeven dat er geen verenigingen zijn die de kosten uiteindelijk niet op konden brengen en ophielden te bestaan. Dit geeft aan dat de financiële ruimte er vaak wel is, alleen niet inzichtelijk. Door een andere financiële huishouding blijkt dit toch te kunnen. Ook is er in geen geval sprake van een aanzienlijke terugloop van het ledenaantal. De manier van invoeren lijkt essentieel voor het succes van een tariefsverhoging. Mits dit goed gebeurt hoeven er zich geen aanzienlijke consequenties voor te doen.

8 Beheerdersorganisaties

Ter aanvulling op de enquête zijn ook gesprekken gevoerd met beheerdersorganisaties die in meer of mindere mate te maken hebben met de uitvoering van het accommodatiebeleid binnen één of meerdere gemeenten. Achterliggende gedachte is om te achterhalen hoe de mensen die in de dagelijkse werk te maken hebben met de tarieven tegen het hele tariefvraagstuk aankijken. Het gaat om de volgende organisaties.

SRO Kennemerland
Sport en Welzijn
Beheer en Advies Sportterreinen
Amstelveens Sportbedrijf

De gesproken beheerdersorganisaties zijn allemaal op het vlak van sportaccommodaties actief (zie tabel 8.1). De rol verschilt onderling nogal. In het geval van B.A. Sportterreinen is dit voornamelijk gericht op onderhoud. De organisatie vormt daarbij een schakel tussen de gemeente en de gebruiker, in veel gevallen de vereniging. Ze voert inspecties uit en koppelt waarnemingen terug naar de relevante instantie. De rol is dus voornamelijk controlerend en adviserend.

SRO voert het accommodatiebeleid uit voor, in dit geval, de gemeente Haarlem. Hierbij komt al het onderhoud en de regelingen rondom alle accommodaties kijken. De organisatie is door de gemeente Haarlem aangewezen als de uitvoerende instantie voor het gemeentelijke accommodatiebeleid.

Het Amstelveens Sportbedrijf is de uitvoerende partij van het sportbeleid in Amstelveen. Hierbij doen ze uitvoering van het accommodatiebeleid, wat ook onderhoud, verhuur en beheer inhoud, het sport(stimulerings)beleid en het topsportbeleid.

Sport en Welzijn beheert, exploiteert en onderhoudt de accommodaties voor eigen rekening en risico, waarbij de gemeente een bepaalde bijdrage levert. Dit doet de gemeente vanuit de visie dat bepaalde voorzieningen vanuit maatschappelijk nut aanwezig dienen te zijn en ondersteunen bij de uitvoering van het gemeentelijk beleid. Sport en Welzijn stelt zelf grenzen op waar binnen gewerkt dient te worden. Indien de gemeente hier niet mee akkoord gaat, dient een andere partij gevonden te worden. Sport en Welzijn is hierin dus kader stellend en niet de gemeente. Hierbij zijn wel enkele afspraken

	SRO	Sport & welzijn	B.A.S.	A'veens Sp.Bedr.
Verantwoordelijk voor:				
- Binnensport	Ja	Ja	Nee	Ja
- Buitensport	Ja	Ja	Ja	Ja
- Zwembad(en)	Ja	Ja	Nee	Ja
Actief in gemeente	Amersfoort; Haarlem	Ridderkerk	6 gemeenten en op projectbasis	Amstelveen
Rol tariefstelling	Adviserend	Bepalend	Adviserend	Adviserend
Zelf eigenaar accommodatie(s)	Nee	Ja*	Nee	Nee
Commercieel	Ja	Ja	Ja	Nee
Actief in andere velden dan accommodaties	Nee	Welzijn	Nee	Topsport en sports- stimulering
*Dit betreft momenteel een tweetal buurtcentra en geen (directe) sportaccommodaties.				

Tabel 8.1

gemaakt waar rekening mee gehouden moet worden, waaronder een nota uit 1989 waarin bepaald is dat de tarieven een sociaal maatschappelijk karakter hebben. Door middel van de hoogte van subsidie die de gemeente toekent wordt de bijdrage van de inwoner verhoogd of verlaagd. In principe staat Sport en Welzijn tot op zekere hoogte vrij in het eventueel verhogen of verlagen van tarieven. De gemeente heeft een gegarandeerde inkomst door de aangegane overeenkomst tussen beide partijen.

8.1 TARIEFBEPALING

Over de exacte grondslag die gehanteerd dient te worden, verschillen de meningen. De beheerdersorganisaties neigen naar een kostendekkend tarief, maar geven wel aan dat dit in sommige gevallen lastig is. Of een sociaal, laag tarief daadwerkelijk nodig is, hangt vooral ook af van de zelfredzaamheid en professionaliteit van de verenigingen. Bij kostendekkend moet echter wel gekeken worden naar wat een vereniging krijgt voor dat tarief. Als een gemeente kwaliteit kan leveren, is een gebruiker ook bereid meer te betalen.

8.2 OMGAAN MET DE BEZUINIGINGEN

Op de vraag hoe een gemeente om zou moeten gaan met bezuinigingen zijn de beheerders het redelijk eens. Allereerst kan er bij veel gemeenten nog een slag in efficiëntie gemaakt worden, met name met betrekking tot bezetting. Er dient gestreefd te worden naar een optimale bezetting. In sommige gemeenten kan gekeken worden of ook daadwerkelijk alle accommodaties nodig zijn of dat hierin nog een slag te maken valt. Wel is van belang om pas iets af te stoten als het niet meer nodig is. Er moet ook gekeken worden naar nieuwe wegen. De traditionele manier van exploitatie is niet meer toereikend. Het aantrekken van nieuwe doelgroepen, professionaliseren van verenigingen door middel van ondersteuning en creëren van meer flexibiliteit worden genoemd.

8.3 MEERWAARDE BEHEERDERSORGANISATIES

Er is ook gevraagd wat volgens de organisaties zelf de meerwaarde van een beheerdersorganisatie is. Allemaal geven aan dat ze meer kwaliteit kunnen leveren doordat ze dicht bij de sporter staan en sneller in kunnen spelen op situaties. Er kan een slagvaardigheid gemaakt worden die normaal veel meer tijd kost door het ambtelijk apparaat wat in de weg staat. Hierdoor kunnen ze diensten ook goedkoper aanbieden dan wanneer de gemeente dit zelf zou doen. Dit leidt ook tot meer ondernemerschap, wat voor een gemeente vanuit haar rol niet haalbaar is.

8.4 COMMERCIËLE SPORTAANBIEDERS

Tot slot is gevraagd wat de beheerders denken dat gemeenten kunnen leren van commerciële sportaanbieders. Er worden diverse dingen genoemd.

- De snelheid in de wisseling van het aanbod. Een accommodatie wordt vaak neergezet met de inzet op een lange periode van tijd. Commerciële sportaanbieders gaan meer multifunctioneel met hun ruimtes om en blijven variëren in aanbod, wat zorgt voor meer interesse.
- Indien sportbedrijven onder de gemeente vallen, vallen de werknemers onder een gemeente CAO. Hierdoor kan minder flexibel gewerkt worden in de avonden en het weekend, wat wel wenselijk is.
- Ook hier wordt de slagvaardigheid weer genoemd.
- Commerciële aanbieders houden bij de financiën meer rekening met eventuele buffer voor tegenvallers. Een gemeente is hier in veel gevallen nog niet mee bezig waardoor begroting bij tegenvallers of grote investeringen tekort schiet.

In bijlage VIII treft u een vragenlijst aan die de leidraad voor de gesprekken geweest is. Afhankelijk van de organisatie zijn er aanvullende vragen gesteld gericht op de lokale situatie.

9 Twee richtingen: Zelfstandig of afhankelijk

Tijdens het onderzoek is gebleken dat er in grote lijnen een tweedeling bestaat tussen gemeenten en wat ze willen bereiken met de tariefstelling en het sportbeleid. Deze tweedeling is op te maken in een richting waarin gemeenten aansturen op een beleid waarin verenigingen meer zelfstandig opereren en minder sturing vanuit de gemeente (nodig) hebben en een richting waarin de gemeente meer doet voor de verenigingen, maar daarvoor ook meer zelf de controle kan houden. De twee richtingen met de voor- en nadelen worden hieronder kort uiteengezet. De keus van de richting kan een indicatie geven welk tariefstelsel een gemeente wil hanteren.

9.1 RICHTING 1: ZELFSTANDIG

Bij de zelfstandige richting wil een gemeente meer verantwoordelijkheid bij een vereniging leggen. Hierbij moet gedacht worden aan zelf het onderhoud doen, niet alleen klein, maar ook groot onderhoud en eventuele renovaties. Dit zorgt voor meer marktwerving vanuit de verenigingen en hopelijk een professionalisering. Verenigingen zijn zelfstandiger en hebben daardoor een mindere directe afhankelijkheid van gemeenten. Ze zullen autonomer worden.

Op financieel gebied biedt dit gemeenten de mogelijkheid om te besparen op onderhoudskosten die normaal (deels) worden doorberekend naar verenigingen. Een vereniging kan dit vaak goedkoper in de vrije markt wegzetten, bijvoorbeeld door middel van een sponsordeal of door de inzet van vrijwilligers. Ook als de gemeente besluit het complete onderhoud te vergoeden, is dit uiteindelijk een goedkopere oplossing.

Een gemeente kan ervoor kiezen om een seizoenstarief te berekenen. De vereniging huurt de accommodatie voor een (bepaalde periode van een) jaar en hoeft geen uur verantwoording af te leggen. Er kunnen bepaalde tijden afgesproken worden waar binnen het gebruik exclusief voor de vereniging is en daarbuiten krijgt een eventuele andere huurder voorrang. Als er geen huurder is, kan de vereniging gebruik maken van de accommoda-

tie. Een groot voordeel van een seizoenstarief is de geringe administratieve afhandeling. Een vereniging hoeft niet meer elk uur in te dienen bij de gemeente, wat veel tijd scheelt. Eventuele vrijwilligers die hiermee bezig zijn kunnen hun tijd anders besteden. Ook aan de kant van de gemeente scheelt dit vanzelfsprekend erg veel tijd.

Een van de nadelen van dit beleid kan zijn dat een vereniging erg zelfstandig wordt waardoor lastig te sturen valt vanuit de gemeente. Er kan bijvoorbeeld minder aangestuurd worden op eventuele invulling van maatschappelijke initiatieven door een sportvereniging, omdat verenigingen van een eventuele toeslag hierop minder afhankelijk zijn. De accommodatie kan in geval van eigen eigendom lastig te benaderen zijn voor andere activiteiten dan die van de vereniging.

Het is wenselijk om wel controle te houden op de situatie. Niet elke vereniging zal de professionalisering vanuit eigen kracht kunnen maken. Daarnaast kan het zijn dat een vereniging in beginsel veel meer geld te besteden blijkt te hebben en uiteindelijk geen of weinig rekening houdt met de kosten voor een renovatie, opbouwen van een buffer. Het kan dus zijn dat hierin meer begeleiding nodig is om dit proces in goede banen te leiden.

Een groot nadeel van dit systeem is dat de BTW aftrek (zie ook Handreiking BTW en sport) niet mogelijk is (Deloitte belastingadviseurs @ Vereniging Sport en Gemeenten, februari 2011). In de voorwaarden staat namelijk dat de gemeente gelegenheid moet bieden tot sportbeoefening. In de jurisprudentie is aangegeven dat dit inhoudt dat de gemeente ook het onderhoud voor haar rekening neemt. Enige uitzondering hierop is het onderhoud dat de gemeente redelijkerwijs niet in de vrije markt weg kan zetten. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het dichten van losse plaggen op een veld.

Een percentage kostprijs dekkend tarief kan bij dit systeem een goed middel zijn. De verenigingen weten duidelijk waar ze aan toe zijn en de gemeente kan eenvoudig eventuele veranderingen communiceren. Indien een gemeente meer invloed wil uitoefenen op een vereniging, zou er voor gekozen kunnen worden om te werken met een kortingspercentage.

Dit zal toegelicht worden met een voorbeeldsituatie:

Een gemeente heeft een hockeyvereniging die op hoog niveau speelt. De gemeente hanteert een dekkingpercentage kostprijs structuur voor tariefberekening. De hockeyvereniging betaald 30% van de daadwerkelijke kosten aan de gemeente voor de huur van de velden. Het onderhoud doet de vereniging grotendeels zelf. De gemeente wil graag met naschoolse activiteiten een doorstroom van kinderen naar verenigingen. Het aantal buurtsportcoaches is helaas nog beperkt waardoor er minder activiteiten plaats kunnen vinden dan gewenst. De verenigingen zouden door het geven van clinics ervoor kunnen zorgen dat er meer activiteiten mogelijk zijn, omdat de aanwezige buurtsportcoaches op andere plaatsen ingezet kunnen worden. De hockeyvereniging zegt het op zich een leuk idee te vinden, maar er weinig voor te voelen als er niets tegenover staat. Ze spelen op hoog niveau en de kans op een gering aantal nieuwe leden is niet voldoende. De gemeente maakt de afspraak met de vereniging dat ze het komend jaar 20 clinics geeft in de diverse wijken en in ruil daarvoor 5% korting krijgt op de huur.

Ook het systeem gebaseerd op de WOZ-waarde, zoals omschreven in hoofdstuk 5.5 past binnen het profiel van deze richting.

9.2 RICHTING 2: AFHANKELIJK

De tweede richting is een richting waarin de gemeente aanstuurt op meer afhankelijke verenigingen. Verenigingen zijn minder zelfstandig en zullen sneller de hulp zoeken van de gemeente.

Een van de voordelen hiervan is de afstand tussen gemeente en vereniging die kleiner is. Verenigingen zullen sneller de weg naar de gemeente weten te vinden. De onderlinge communicatie zal waarschijnlijk makkelijker verlopen.

Indien een gemeente een doelgroepenbeleid hanteert zal dit waarschijnlijk gemakkelijker uit te voeren zijn omdat een gemeente zelf de regie blijft houden over de verhuur van accommodaties. Hierdoor wordt ook (een claim op) eenzijdig verhuur voorkomen. (Denk hierbij bijvoorbeeld aan een sportvereniging die een veld, kleedkamers en een kantine huurt en hier geen anderen wil als zij er niet zijn omdat er persoonlijke eigendommen in de kantine liggen.)

Door deze regie zelf in handen te houden kan de gemeente werken aan een optimale bezetting. Er kan gestuurd worden in tarieven voor specifieke tijden, zoals een piek-dal tarief, waardoor de beoogde huurder mogelijk op de gewenste tijd zal komen.

Een nadeel hierbij is dat de verhuur voornamelijk per uur gefactureerd zal moeten worden. Dit levert zowel de vereniging als de gemeente veel administratief werk op.

Een ander groot voordeel is de mogelijkheid voor de BTW aftrek aanwezig is. Dit kan grote financiële voordelen hebben voor een gemeente. Lees voor een verdere uitwerking hiervan de Handreiking BTW en sport 2011 (Deloitte belastingadviseurs & Vereniging Sport en Gemeenten, februari 2011).

Nadeel van deze structuur kan zijn dat het lastiger blijkt om één goed functionerend, centraal beleid te formuleren. Dit kan politiek gevoeliger liggen, omdat de verenigingen hierdoor meer invloed uit kunnen oefenen op de gemeenteraad.

De twee genoemde richtingen zijn voornamelijk uitersten. Natuurlijk zal het in praktijk voorkomen dat er een mix van beiden gehanteerd wordt, dit is mede afhankelijk van de verenigingen en mate van aanwezigheid van voorzieningen. Het kan wel een hulpmiddel zijn voor de richting van het beleid. Nog even de voor- en nadelen van beide richtingen kort samengevat:

Richting 1: zelfstandig	Richting 2: afhankelijk
Relatief weinig administratie	Meer administratief werk voor zowel vereniging als gemeente
Bevordert professionalisering verenigingen	Verenigingen afhankelijker van gemeenten, mogelijk meer directe communicatie tussen beiden.
Minder relatie met gemeenten waardoor verenigingen zelf autonomer zullen worden	Meer sturing vanuit de gemeente mogelijk, bijvoorbeeld op doelgroepenbeleid
Vereist toezicht vanuit een gemeente, voorkomen van eventuele lange termijn problemen	BTW aftrekmogelijkheden, volgens nieuwe richtlijnen
Mogelijkheden tot besparing van extra administratieve kosten en onderhoudskosten	Mogelijk lastiger om te centraliseren

Tabel 9.1: Twee richtingen

9.3 VERWACHTINGEN

Tegelijkertijd met deze enquête is de enquête “Recessie-peiling gemeentelijk sportbeleid 2012” uitgezet. Deze enquête doet onderzoek naar de financiële huishouding van gemeenten met betrekking tot het sportbeleid. In de enquête, waarvan het onderzoek juli 2012 gepresenteerd zal worden, worden een aantal vragen gesteld die ook relevant zijn voor de twee genoemde richtingen.

Gevraagd is onder andere welke bezuinigingsstrategieën gehanteerd worden door de gemeente. 28,2% van de respondenten geeft aan de marktwerking meer te willen stimuleren door het afstoten van taken. 18,8% geeft aan publiek-private samenwerkingen te willen initiëren. Slechts 14,5% geeft aan dat er niet bezuinigd wordt op de sport(sector). Veruit de meeste gemeenten (69,2%) geven aan tarieven te willen verhogen of subsidies in te willen krimpen. 42,7% geeft aan andere beheersvormen te overwegen (Vereniging sport en Gemeenten, 2012).

Deze cijfers geven aan dat het werken in de richting van meer zelfstandige sportverenigingen voor veel gemeenten een reële optie is waar naar toe gewerkt gaat worden. Doordat niet bekend is in welke mate deze richting al gehanteerd wordt, valt niet te zeggen hoe een verdeling tussen de twee zich verhoudt of gaat verhouden.

10 Politieke samenstelling

Bij het vergelijken van de resultaten is ook gekeken of de politieke samenstelling van de gemeenteraad van invloed is op mogelijke veranderingen in de tariefstelling van accommodaties. Een overzichtsrappport van de antwoorden naar politieke samenstelling is te vinden in bijlagen III, IV en V achterin dit document.

10.1 METHODIEK

Omdat de politieke samenstelling van de gemeenteraad geen vraag in de enquête was, is met behulp van Gids Gemeentebesturen 2012 gekeken wat de samenstelling van de gemeenteraad is (Vereniging Nederlandse Gemeenten, 2011). Hierop is besloten om een indeling te maken in drie categorieën: Overwegend links, overwegend rechts, overwegend lokaal.

Overwegend lokaal zijn gemeenten waarvan de gemeenteraad overwegend uit lokale partijen bestaat. Bij deze lokale partijen is niet altijd duidelijk te herleiden of deze links, rechts of meer centrumpartij zijn.

De categorie ‘Niet expliciet’ verwijst naar gemeenten waar niet één van de drie categorieën meer aanwezig was dan de andere twee. Bijvoorbeeld een gemeente waar evenveel linkse- als rechtse partijen aanwezig zijn.

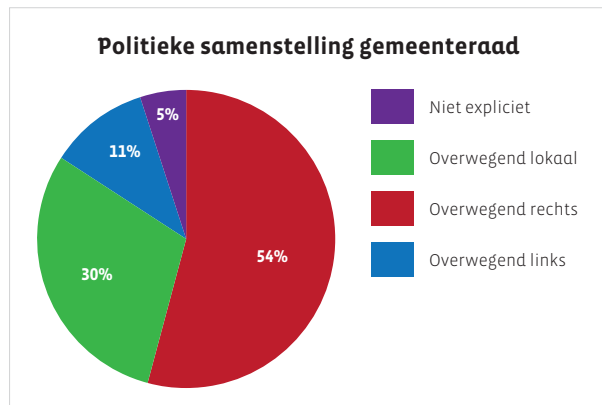
Om de indeling te maken is gebruik gemaakt van de Tweedimensionale indeling van de Nederlandse Politiek van André Krouwel; Politicoloog en universitair hoofd-docent politicologie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam (Krouwel, 2010). Tevens is hij betrokken geweest bij de ontwikkeling van het Kieskompas.

Overwegend links:

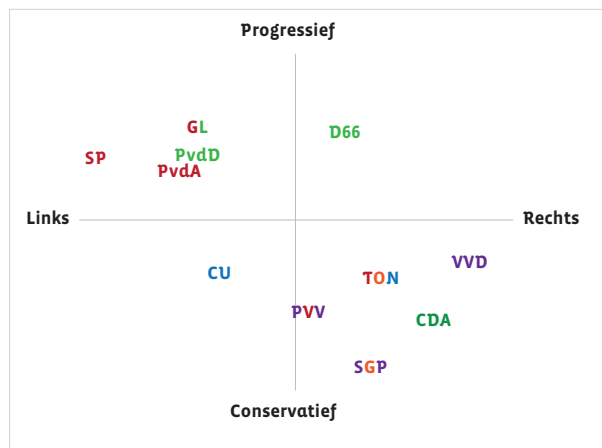
SP, Groenlinks, Partij voor de Dieren, PvdA en CU

Overwegend rechts:

PVV, VVD, SGP, TON, CDA en D66

Afbeelding 10.1: Verdeling politieke samenstelling gemeenteraden

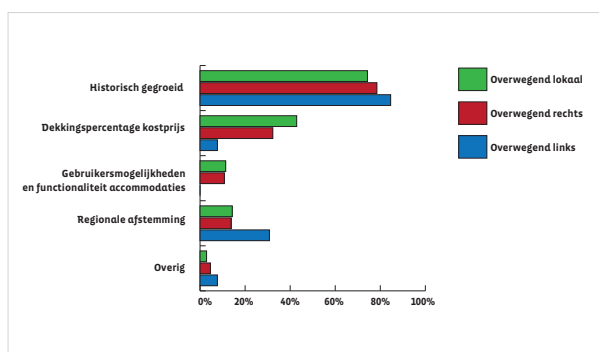

Afbeelding 10.2: Model van de Nederlandse Politieke ruimte tijdens

Tweede Kamer verkiezingen 2010 – A. Krouwel

10.2 OPVALLENDE RESULTATEN

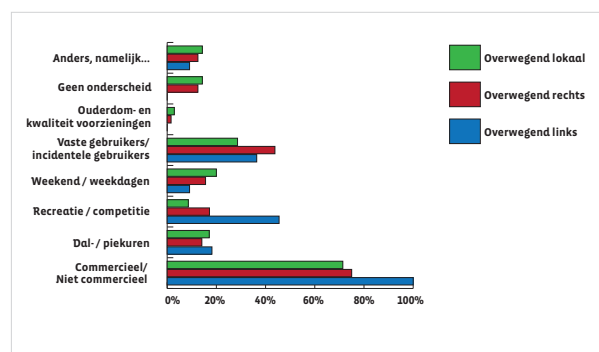
In onderstaande grafiek ziet u een overzicht van gehanteerde grondslagen voor tariefstelsels naar politieke samenstelling van gemeenteraad. Er is weergegeven welke grondslagen gehanteerd worden. Er was de mogelijkheid om meerdere antwoorden in te vullen, omdat het mogelijk is dat door een gemeente meerdere grondslagen gebruikt worden. Opvallend is dat de overwegend linkse gemeenten in aanzienlijke mindere mate (7,7% ten opzichte van 32,3% bij rechtse gemeenten en 42,9% bij gemeenten met een gemeenteraad uit overwegend lokale partijen) een dekkingpercentage van de kostprijs hanteren. Aan de andere kant hanteren de linkse gemeenten vaker, ruim twee keer zo vaak, een regionale afstemming.

Afbeelding 10.3: Grondslag tariefstelsel naar politieke samenstelling gemeenteraad. Weergegeven in percentages.

In onderstaande grafiek staat weergegeven welk onderscheid gemaakt wordt in tarieven. Opvallend is dat de overwegend linkse gemeenten in alle gevallen onderscheid maken tussen commercieel en niet commercieel gebruik. Ook lijkt voor de linkse partijen geen onderscheid maken geen optie.

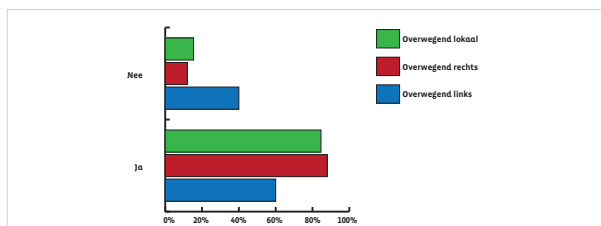
Het onderscheid tussen recreatie en competitie is in tarieven ook veel meer aanwezig. De gemeenten met overwegend lokale partijen zitten veelal meer middenin tussen links en rechts.

Afbeelding 10.4: Tariefonderscheid naar politieke samenstelling gemeenteraad

Er is ook aan de gemeenten gevraagd of er sprake is of was van een aanzienlijke tariefverandering in de periode 2010-2015. In alle gevallen waarin er sprake was van een verandering betrof dit een verhoging. Aanvullend is gevraagd of, indien er inderdaad een verandering plaatsgevonden had, dit een direct gevolg van de bezuinigingen betreft. Het lijkt dus dat de gemeenten waar de rechtse- en lokale partijen meer zetels hebben in de gemeenteraad eerder de tarieven voor gemeentelijke sportaccommodaties wijzigen dan de linkse gemeenten. Bij de linkse gemeenten is, zoals te zien is in de tabel op de pagina hiervoor, vaker sprake van een historisch gegroeid tarief. Het zou daarmee een relatie kunnen hebben, omdat deze grondslag vaak voor een scheefgroei zorgt.

Afbeelding 10.5: Relatie tariefverandering als gevolg van bezuinigingen naar politieke samenstelling

Aansluitend is gevraagd of er een grootschalige herziening van het tariefstelsel plaats vindt of plaats gevonden heeft in de periode 2010-2015. De gemeenten met overwegend lokale partijen in de gemeenteraad scoren hierin het laagst met 37,5%. Bij de rechtse gemeenten ligt dit percentage iets hoger met 43,5% en in de linkse gemeenten zit dit percentage op 63,6%.

Opvallend is dat bij de aansluitende vraag, of deze herziening een gevolg was of is van de bezuinigingen, de scores zich omgekeerd verhouden; de gemeenten met overwegend lokale partijen beantwoorden deze vraag positief in 61,5% van de gevallen. Bij de overwegend rechtse gemeenten is dit 51,9% en links is dit 42,9%.

Beide resultaten vergelijkend, zowel die van de aanzienlijke tariefverandering als de herziening van het tariefstelsel, lijkt het erop dat de gemeenten met overwegend lokale partijen het meest actie ondernemen op de tarieven en tariefstelling als gevolg van de bezuinigingen.

11 Sportgemeenten

Een sportgemeente is volgens de definitie van Vereniging Sport en Gemeenten:

Een gemeente waar sport voor iedereen toegankelijk is en iedereen ervaring heeft met het plezier en de positieve energie die door sportbeoefening worden voortgebracht. Elke gemeente waar sport op deze wijze een vanzelfsprekend en gewaardeerd onderdeel is van het dagelijks leven, draagt daarmee bij aan de ambitie om van Nederland een sportland te maken (Vereniging Sport en Gemeenten, 2010).

Er is gekeken of er verschillen bestaan tussen sportgemeenten ten opzichte van het totaal. Dit is geformuleerd in de deelvraag:

Zijn er verschillen te benoemen met sportgemeenten ten opzichte van andere gemeenten?

Hiervoor zijn de respondenten die zich de afgelopen drie jaar kandidaat gesteld hebben voor de titel 'sportgemeente van het jaar' vergeleken met het totaalrapport

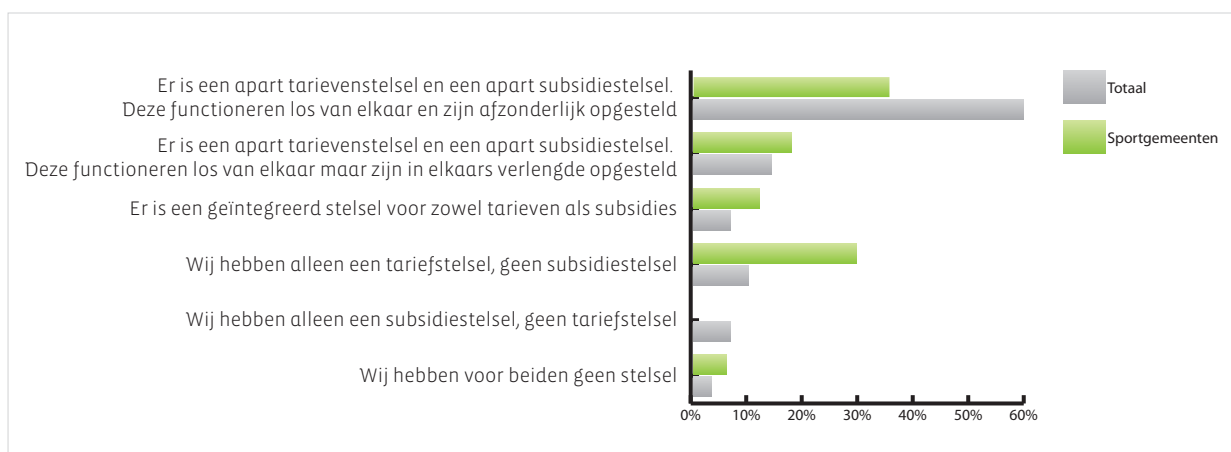
(Sportgemeente van het jaar). Zeventien gemeenten voldeden aan dit criterium. Een overzichtsrapport van de antwoorden van deze zeventien gemeenten is te vinden in bijlage VI.

Opvallende resultaten

De verdeling van de grondslagen (zie hoofdstuk 4.1) blijkt voor sportgemeenten overeen te komen met het totaalbeeld. Hierin zitten geen expliciete verschillen. Deze verschillen zijn wel waar te nemen met betrekking tot de relatie tussen tariefstelsel en subsidiestelsel.

Opvallend dat er minder vaak een los functionerend en opgesteld subsidie- en tarievenstelsel is. Dit geeft de indruk dat de sportgemeenten het tarief- en subsidiebeleid beter op elkaar afgestemd hebben. Tegelijkertijd blijkt er naar verhouding in meer gevallen sprake van geen tarieven- en subsidiestelsel, 5,9% bij sportgemeenten tegen 3,3% over het totaal.

Dit verschil zit met name in het aantal respondenten.

Afbeelding 11.1: Relatie tariefstelsel-subsidiestelsel sportgemeenten ten opzichte van totaal

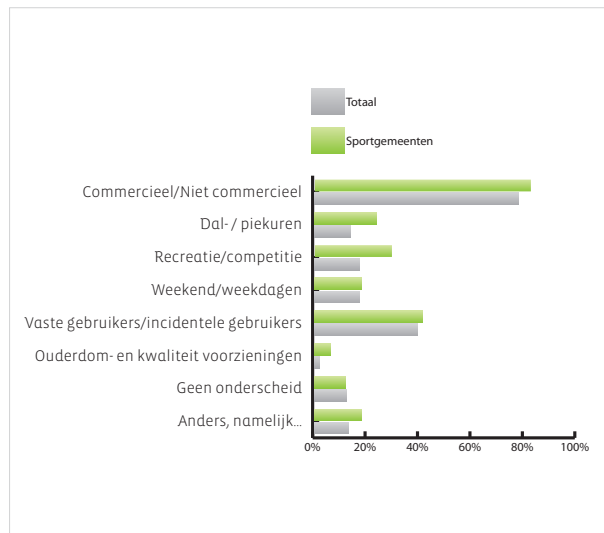
Een ander opvallend verschil zit in het onderscheid van tarieven tussen verschillende doelgroepen. Over het totaal genomen maken sportgemeenten meer onderscheid in tarieven tussen verschillende doelgroepen. Het grootste verschil hierin zit in het onderscheid tussen recreatie en competitie, met een verschil van maar liefst 12,3%. Dit zou kunnen betekenen dat er beter onderscheid gemaakt wordt tussen verschillen in sportverenigingen en het beleid daarop aangepast is.

Op de vraag of de gemeenten in de periode van 2010-2015 een aanzienlijke tariefsverandering verwachten of doorgevoerd hebben, is geen opvallende afwijking te zien: 41,2% bij de sportgemeenten ten opzichte van 38,8% bij het totaal. Dit verschil kan verklaard worden door het relatief geringe aantal respondenten bij de sportgemeenten. Wat wel opvallend is, is het antwoord op de vraag voor welk type accommodatie dit geldt (binnensport, zwembaden of buitensport).

De sportgemeenten geven in alle gevallen (100%) aan een verhoging van de tarieven voor de buitensport te verwachten of hebben doorgevoerd. Over het totaal genomen is dit 84,4%.

Over de vraag of deze tariefsverandering een direct gevolg is van de bezuinigingen valt geen goede uitspraak te doen, omdat slechts zeven sportgemeenten antwoord hebben gegeven op deze vraag. Hierdoor geven de percentages een vertekend beeld, aangezien één respondent meer of minder al direct een aanzienlijk groter of kleiner percentage als gevolg heeft.

Bij de overige vragen zijn geen opvallende resultaten waarneembaar.

Afbeelding 11.2: Onderscheid tarieven sportgemeenten ten opzichte van totaal

12 Conclusie en adviezen

Op basis van alle informatie uit de voorgaande hoofdstukken zijn conclusies getrokken en adviezen geformuleerd. Deze adviezen zijn bedoeld om gemeenten die actief aan de slag zijn of willen hierbij te helpen. Afhankelijk van de lokale situatie zullen ze in meerdere of mindere mate van toepassing zijn.

12.1 CONCLUSIE

De tariefstelling van gemeentelijke sportaccommodaties blijkt een stuk lokaal maatwerk. Dit is ook de reden dat het lastig is om een lijn te ontdekken of tarieven tussen verschillende gemeenten met elkaar te vergelijken, met name voor de buitensport. De diversiteit in accommodaties loopt zover uiteen dat er bijna geen standaard in aan te brengen is. Er zijn veel verschillende sporten die allemaal andere eisen hebben aan velden, accommodaties en ligging. Hiervoor kan geen pasklare oplossing geformuleerd worden, als er al sprake is van een probleem. Daarnaast speelt de lokale politieke situatie een rol.

Wat wel duidelijk is, is dat veel gemeenten meer inzicht willen in de daadwerkelijke kosten van de sportaccommodaties en willen breken met de huidige, vaak niet al te duidelijke lijn. Veel gemeenten vragen zich alleen wel af hoe. De bezuinigingen spelen hier een grote rol in, maar wat mogelijk een groter dilemma is, is de moeite om te breken met de traditionele lijn. Veel gemeenten geven, met name in gesprekken, aan dat ze bang zijn voor de gevolgen voor de verenigingen, niet weten hoe dit bespreekbaar gemaakt kan worden in de gemeenteraad en wat wel een goed systeem is. Door deze angst en onduidelijkheid is de tariefstelling een punt dat in veel gevallen al langere tijd is blijven liggen en daardoor steeds moeilijker bespreekbaar wordt en uitgroeit tot verworven rechten. De bezuinigingen hebben hierop eigenlijk een polariserende werking: Doordat er minder geld beschikbaar is hebben de gehanteerde, vaak lage tarieven een onhoudbare positie gekregen.

Kort gezegd willen gemeenten dus aan de ene kant niet breken met de huidige lijn voor de tariefstelling uit angst voor de gevolgen, aan de andere kant moeten ze wel, doordat er minder geld beschikbaar is.

De gemeenten kijken veelal wel kritisch naar hun huidige stelsel. Dit wordt duidelijk weergegeven in de aanwezige voornemens om tarieven te verhogen en/of subsidies te verlagen.

Uit de interviews is in hoofdstuk 6 gebleken dat gebruikersgevolgen, bijvoorbeeld een forse afname in leden bij een vereniging of verenigingen die niet konden voortbestaan omdat de financiën niet opgebracht konden worden, in praktijk uit bleven. De angst lijkt dus ongegrond. Wel moet er rekening gehouden worden met de wijze van communicatie en doorvoering van het systeem. Een gefaseerde invoering blijkt hierin de beste oplossing te zijn.

Een goed tariefstelsel lijkt nauw samen te hangen met de wensen van de gemeente. Aansluitend op de wensen kan een afweging gemaakt worden welk tariefstelsel hierbij het beste past. Aan de hand van het systeem kan bepaald worden welke tarief hoogte gehanteerd wordt. Er is geen direct hoog of laag tarief te benoemen. Wat als hoog of laag gezien kan worden hangt nauw samen met de opbouw van het tarief (wat krijgt de vereniging in ruil voor het tarief). Om de wensen te bepalen moet er gekeken worden naar het lokale sportbeleid en welke richting de gemeente uit wil met het sportbeleid (zie ook hoofdstuk 9)

12.2 ADVIEZEN

Op basis van alle gevonden resultaten zijn de volgende adviezen met betrekking tot het vormen van een tarievenbeleid en het kiezen van een stelsel geformuleerd:

- Administratie blijkt erg veel tijd te kosten, voor zowel vereniging als gemeente. Bij systematische huur zou gekeken moeten worden naar de mogelijkheden om niet per uur te factureren maar andere termijnen te hanteren.
- Kijk als gemeente welke richting je uit wilt met verenigingen, wil je meer zelfstandigheid aanbrenge(n) of liever zelf de controle blijven houden? Stuur vervolgens aan op de gekozen richting. Zie hoofdstuk 9 voor meer informatie hierover.
- Kijk naar de accommodatiekaart. In welke mate is welke accommodatie nodig en hoe kan er eventueel geschoven worden om tekorten op te vangen? Hou hierbij rekening met een (blijvend) veranderend sportaanbod en –vraag. Probeer op lange termijn te denken, met name bij de bouw van nieuwe accommodaties. Let hierbij ook op de termijn waarvoor de accommodatie geplaatst wordt. Vaak is dit voor erg lange tijd en worden accommodaties voor relatief eenzijdig gebruik geplaatst. Er zijn mogelijkheden voor meer multifunctionele bouw. Bij deze veranderende situaties dient ook rekening gehouden te worden met een eventuele financiële buffer.
- Is een verhoging van de tarieven echt noodzakelijk of zijn er mogelijkheden om op andere manieren meer inkomsten te genereren, bijvoorbeeld een betere bezettingsgraad. Ga hierover ook in gesprek met andere afdelingen, bijvoorbeeld welzijn en onderwijs.
- Kwaliteit wordt als zeer belangrijk ervaren door de gebruiker, geven zowel gemeenten als beheerders aan. Overweeg of je dit als gemeente voldoende kunt bieden of dat je dit aan een beheerder uitbesteedt.
- Gemeenten die werken met een beheerder geven als knelpunt aan dat er te lange contracten zijn. Overweeg een periode van maximaal 4 à 5 jaar met bij voorkeur prestatieafspraken per jaar. Kader dit duidelijk in met

mogelijkheid tot ontbinding bij ontevredenheid over de geleverde diensten. Er wordt aangegeven dat het vinden van een beheerder voor een kortere termijn lastig kan zijn. Dit zou kunnen voortkomen uit het feit dat een termijn van 10 jaar als gebruikelijk wordt ervaren. Hier zal een mentaliteitsverandering plaats moeten vinden. Dit zal zeker in het begin erg lastig kunnen zijn.

- Er is geen stelsel te benoemen als beter of slechter. Kies het tariefstelsel dat aansluit bij het lokale sportbeleid.
- Het vormgeven van een tariefstelsel kost tijd. Stel een procesmanager hiervoor aan en neem de tijd om het tariefstelsel fundamenteel aan te pakken. Hou hierbij rekening met de lange termijn.
- Betrek gebruikers waar mogelijk in een vroeg stadium al bij de planontwikkeling om tegenstand verderop in het proces voor te blijven. Hou vooraf al rekening met de mate van mondigheid van de verenigingen.
- Hou het simpel. Super doordachte systemen waarin iedereen zich kan vinden zijn vaak zo complex dat ze onuitvoerbaar zijn geworden.
- Veel gemeenten geven aan kostprijs dekkend het meest ideale stelsel te vinden. Het is erg transparant en geeft ook aan de verenigingen duidelijk aan wat de daadwerkelijke kosten van de gemeente zijn. Het is gebleken dat het echter heel veel werk is om dit uit te zoeken voor alle aanwezige accommodaties, die allemaal weer andere kosten met zich meebrengen. Overweeg of je bij de kostprijs berekening alle factoren wilt meenemen die een rol spelen of dat er een selectie gemaakt wordt waardoor eenvoudiger de berekening voor alle accommodaties te maken is en toch duidelijk wat globaal de kosten zijn.
- Er zijn erg veel gemeenten die een apart subsidiestelsel en apart tariefstelsel hanteren. Het integreren hiervan kan zorgen voor meer eenvoud en duidelijkheid. Indien dit niet mogelijk is, is het sowieso wenselijk om deze in elkaars verlengde op te stellen.

13 Discussie

De grote mate van respons (29,4%) geeft duidelijk aan dat het onderwerp zeker leeft in veel gemeenten. Het is door deze respons ook dat de focus van het onderzoek uiteindelijk niet is gaan liggen op de resultaten van het onderzoek, maar meer op de advisering van gemeenten hoe om te gaan met de tariefstelling. Vooraf was dit niet overzien, waardoor de deelvragen zich voornamelijk richten op het in kaart brengen van de huidige situatie.

Deze deelvragen lijken achteraf gezien ondergeschikt te zijn aan het uiteindelijke doel van het onderzoek. Toch waren ze essentieel in de aanloop van het onderzoek, met name om goed in te lezen in het onderwerp. Dit is ook de reden dat ze in dit onderzoeksrapport relatief weinig behandeld worden: Ze waren met name in de aanloop interessant.

Doordat tariefstelling een expliciet stuk maatwerk is, wat voor elke gemeente compleet anders is, kan de vraag opkomen in welke mate het onderzoek representatief is. De situatie kan immers bij de niet-respondenten heel anders zijn. Toch is dit redelijkerwijs niet aannemelijk. Het onderzoek is ook gepresenteerd aan de Commissie Sport op 25 mei 2012. Deze herkende de huidige ontwikkelingen die in het onderzoek benoemt worden.

De vertegenwoordiging van de respondenten, zoals uitgewerkt in bijlage XI geeft ook een duidelijk beeld dat er een diversiteit aan gemeenten per provincie aanwezig is. Ter verduidelijking is dit gespiegeld aan het aantal inwoners, wat een completer beeld geeft. De laagste respons per provincie is 18,2%. Er kan dus zeker gesteld worden dat er een redelijke vertegenwoordiging is onder de respondenten.

Bronnenlijst

(sd). Opgeroepen op februari 28, 2012, van Sportgemeente van het jaar: www.sportgemeentevanhetjaar.nl

(2012). Opgeroepen op februari 14, 2012, van Metropool-regio Amsterdam: www.metropoolregioamsterdam.nl

Bajema, C.; Gemeente Leeuwarden. (2011, november). Sport-en beweegbeleid 2012-2016. Opgeroepen op februari 2012, van Gemeente Leeuwarden: www.leeuwarden.nl

Deloitte belastingadviseurs @ Vereniging Sport en Gemeenten. (februari 2011). Handreiking BTW @ Sport. Vereniging Sport en Gemeenten.

Dries, F. v. (2010). Raadsvoorstel nieuw tarievenbeleid sportvoorzieningen Culemborg. Gemeente Culemborg. Gemeente Bloemendaal. (23 juni 2011). Sport op eigen benen. Sportnota 2011, Bloemendaal.

Gemeente Franekeradeel. (sd). Kadernotitie bezuinigingen sport 2012-2014. Franeker.

Gemeente Hilversum; J. Elzinga. (2008). Sportieve tijd; Sport- en beweegbeleid 2008-2015. Hilversum: Gemeente Hilversum, dienst inwoners.

Gemeente Twenterand. (2011, december 20). Lokale agenda sport en bewegen 2011-2014. Opgeroepen op februari 28, 2012, van GemeenteTwenterand: www.twenterand.nl

Hildebrandt, V., Chorus, A., @ Stubbe, J. (2010). Trendrapport bewegen en gezondheid 2008-2009. TNO Kwaliteit van Leven.

Hoekman, R., Romijn, D., @ Rutten, T. (maart 2011). Een veld voor de helft - over sociale tarieven en subsidies; Een tarieven- en subsidievergelijking vanuit verenigingsperspectief voor Brabant Stad in opdracht van de gemeenten Eindhoven, 's Hertogenbosch, Tilburg en Breda. W.J.H. Mulierinstituut.

Hopstaken, P.; SportKnowhow XL. (2011, juli 12). 10 vragen aan Edith Schippers, Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Opgeroepen op februari 14, 2012, van SportKnowhowXL: www.sportknowhowxl.nl/vragen-aan/6091

Horst, J. v., @ Peters, F. (2011). Arbeidsmonitor Sport 2011. Nijmegen: Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt.

Krouwel, A. Tweedimensionale indeling van de Nederlandse Politiek. Vrije Universiteit Amsterdam. Ministerie van Economische Zaken. (20 september 2011). Miljoenennota 2012.

Ministerie van Economische Zaken. (2011, september 20). Video Miljoenennota 2012.

Ministerie van VWS. (2012, februari 13). Persbericht Aftrap sport en bewegen in de buurt. Opgeroepen op februari 14, 2012, van Ministerie van VWS: www.sportindebuurt.nl ; www.rijksoverheid.nl

Ministerie van VWS. (juli 2009). Uitblinken op alle niveaus, kabinetsstandpunt bij Olympisch Plan 2028.

Molenwaard. (2011). Geharmoniseerd tarievenbeleid binnensport accommodaties buitensportaccommodaties dorpshuizen Molenwaard. Gezamenlijk college gemeenten Graafstroom, Liesveld @ Nieuw-Lekkerland.

NOC*NSF. (mei 2009). Olympisch Plan 2028: Heel Nederland naar Olympisch niveau plan van aanpak op hoofdlijnen.

Twittersessie Minister-President Mark Rutte. (onbekend). SportKnowhowXL. (2012, Februari 7). Opgeroepen op Februari 7, 2012, van Sportknowhowxl.nl: www.sportknowhowxl.nl

Sportservice Zuid-Holland. (2012). Rapportage Benchmark Tarieven en Subsidies. Poeldijk: Sportservice Zuid-Holland.

Turel, A., Zande, M. v., @ Gemeente Arnhem, d. C. (sd). Vereniging Nederlandse Gemeenten. (2003). Handreiking gemeentelijk tarieven- en subsidiebeleid in de sport. Vereniging Nederlandse Gemeenten.

Vereniging Nederlandse Gemeenten. (2011). Gids Gemeentebesturen 2012. Den Haag: Sdu Uitgevers.

Vereniging Sport en Gemeenten. (2010). Nederland Sportland. Oosterbeek: Vereniging Sport en Gemeenten.

Vereniging Sport en Gemeenten. (2010). Protocol verhuur sportaccommodaties. Oosterbeek: Vereniging Sport en Gemeenten.

Vereniging sport en Gemeenten. (2012). Recessiepeiling gemeentelijk sportbeleid 2012 - voorlopige resultaten. Oosterbeek.

Verhaaf, M.; Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen. (2009, maart). Subsidie- en tarievenwijzer sport- en beweegbeleid. Opgeroepen op februari 2012, van Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen: www.nisb.nl

W.J.H. Mulierinstituut. (2011). Jaarboek Sport 2010-2011. W.J.H. Mulierinstituut.

